

UNIV. OF MD COLLEGE PARK



3 1430 05791897 3









ש"י עֲנָנוֹן  
וְהִיא הָעֶקֶב לְמִישׁוֹר



JÜDISCHER VERLAG/BERLIN.

UNIVERSITY OF MARYLAND  
COLLEGE PARK





# העקוב למישור

מעשה באדם אחד  
 ושמו מנשה היים מיושבי  
 ק"ק בוצץ יע"א, שירד מנכסיו,  
 והעניות ר"ל העבירותו  
 על דעת קונו, והטיל פגם  
 בישראל, והיה נזוף  
 ודחוף ומטולטל ולא קפד  
 דיי אחרים, וזכה לשם  
 ולשארית, כמבואר  
 בפנים הספר באריכות.  
 ועליו ועל כיוצא בו  
 הנתון אומר:  
 ואז ירצו את עונם  
 ופירש"י ז"ל:  
 וכפרו על עונם  
 ניסוריהם

חברו והעלו על הכתב  
**ש"י עגנון**

ה צ י ו ר י ם ט א ת י ז ס ף ב ז ד ק ה

Copyright 1919 by the Jüdischer Verlag/Berlin.

Digitized by

Original from

UNIVERSITY OF MARYLAND, COLLEGE PARK

UNIVERSITY OF MARYLAND, COLLEGE PARK



לזכר נשמת אמי

Digitized by

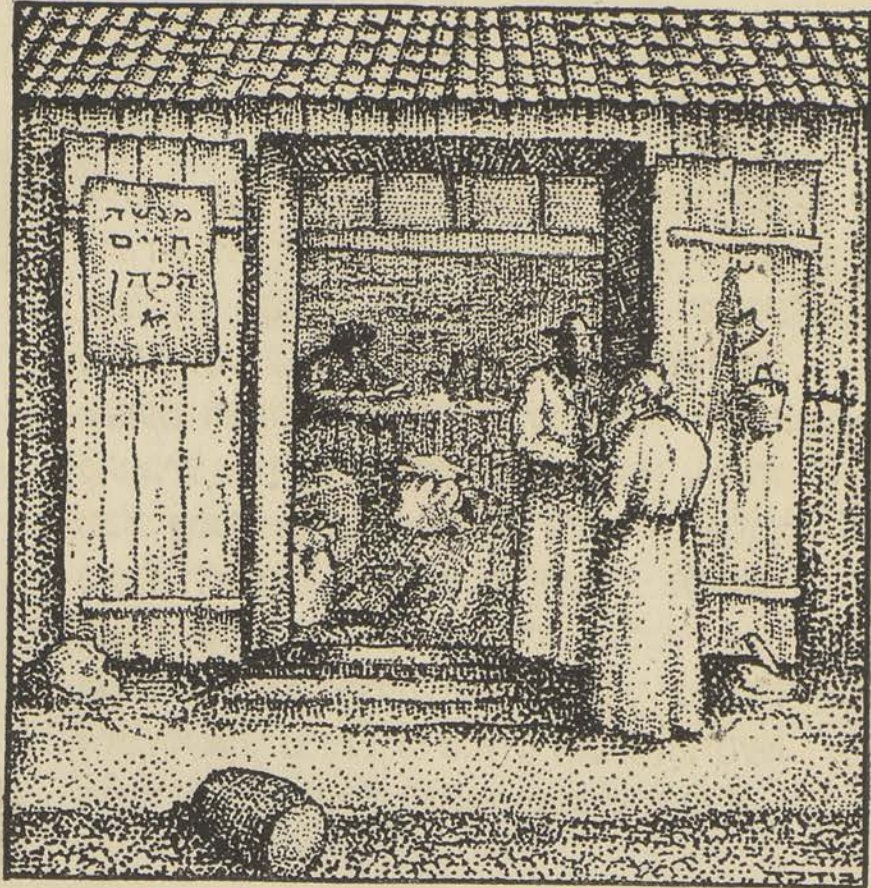
Original from

UNIVERSITY OF MARYLAND, COLLEGE PARK

UNIVERSITY OF MARYLAND, COLLEGE PARK



פ ר ק ר א ש ו ן



יתאונן על פגעי הזמן כי יפול האדם למדחפות  
ויהבילוהו נגעי העולם. ישועת ה' כהרף עין. מפעלות  
צדיקים ומליצת המליץ בלשון טי"ץ. יורדי היו"ם  
בעניו"ת ומכתב ההמלצה. תוכו רצוף מעשה בתוך  
מעשה ולכן פרק זה ארוך ביותר.

והחכם ע"ה אמר: הון מהבל ימעט וגו',  
להורות ולהודיע, כמה וכמה חלוש וגרוע הממון,  
שאין לו ממשות של כלום. אמר: שההון  
מטבעו ומענינו הוא שמהבל ומסבה קלה יגרע,  
יתמעט ויאבד. כי לא יצטרכו סבות חזקות  
להאבדו, יען מרוב חולשתו ופחיתותו, לאיזו  
סבה קטנה או קלה הבלתי נחשבת לכלום,  
כאילו היא הבל, ילך לטמיון ויתבטל במעוטו;  
באופן שכשנראה עשיר שירד מנכסיו ואבד  
ממונו אין לנו לתמוה ולחקור היאך נתמעט  
ולהרתר אחר מדותיו, כי ממדתו וטבעו להתמעט  
מדבר נקל. (בינה לעתים דרוש ס"ט עי"ש.)

זה לא רבות בשנים ישוב ישב בעיר בוצץ יע"א איש יהודי אחד, כשר  
וישר, ושמו מנשה חיים הכהן מילידי ק"ק יזלוביץ, והגם שלא היה  
מאיתני ארץ ובין נגידי העם לא יכירנו מקומו, מכל מקום היתה פרנסתו  
מצויה בריוח ולא בצמצום מעסק חנות המכלת, וירא חיים עם האשה  
מרת קריינדיל-משארני אשר חגנו אלקים מנעוריו, ויאכל לחם לשובע  
הוא ואשתו עמו ויעש צדקה וחסד כל הימים, ונתקיים בו מאמר זז"ל  
— איזהו עושה צדקה בכל עת: זה המפרנס אשתו ובניו! — למחצה  
ולשליש, כי הלך האיש ערירי ובנים לא היו לו והיא, העזר כנגדו,  
שלחה ידה במסחר ובכל עבודה ועניני החנות נחתכים על פיה, כנהוג  
בכל תפוצות ישראל בימים ההם. לכאורה היה אפשר לאדם כמותו  
לחיות בשלום ושלוה הוא ואשתו, ולבלות את ימיו בנעימים, ליהנות  
מטוב הארץ ולחזות בנועם ה' אחרי מאה ועשרים שנה בבוא עת  
פקודתו. אך ברצות ה' לערער דרכי איש, אף מזלו יעוף היש, והרבה  
שלוחים למקום להוריד עד אשפות אביון. ועוד הם יושבים לבטח  
ספונים בביתם ולא ייראו רע ונותנים שבת והודיה לשמו יתברך אשר  
נתן להם מנוח בחנות הזאת, והנה קפץ עליהם רוגזו של המזל, ואחד  
החנונים היושבים ראשונה בשער נתן עינו בעסק החנות שלהם וירא  
כי טוב חלקם, ויחמוד אותו בלבו ויבוא עד שערי שר העיר, ויוסף על  
שכרם הוספה שיש בה ממש, וכמעט עברה החנות לידו, כי בימים  
ההם כבר ניטל כח החרם מטעם הקיר"ה ומרשיעי ברית המערערים  
את ה"חוקה" יוצאים ביד רמה, ומי יאמר להם מה תעשו. ואלמלא  
לא הקדימה קריינדיל-משארני אשת מנשה חיים והוסיפה אף היא כמה  
זהובים יותר — מי יודע אם היו מוציאים שנתם שם. אולם מני אז  
כאילו

כאילו שלטה עין רעה, רחמנא לצלן, בכל מעשי ידיהם ומסתרם ירד פלאים. ואף בעל דבבם, מסתמא, לא טמן ידו בצלחת והשתדל בכמה מיני השתדלויות להזיק להם בעסקם הלז ולקפח פרנסתם כל כמה שידו מגעת, היינו שהוריד את שער הסחורות והוציא לעז על חנותם; וכשהביא מנשה חיים כלי חדש למחינת קנמון ופלפלין ופולי הקהנ"ה ויקו להושע בזה מעט או הרבה — והנה עברה הרנה במחנה כי שד משחת מהפך בגלגל הריחים ושעירים ירקדו שם, וכיוצא בזה גנויות שאין להעלותן על הכתב ממש. הקיצור, בבוא יום הכסא לשלם לשר העיר את כסף החנות כסף חקן, לא היתה בידם אפילו פרוטה לפורמה, כי זולת שהוסיפו על השכר הקבוע כמה וכמה זהובים פולי"ש כאמור למעלה, עוד הרבו לתת מתן בסתר למשרתיו עושי רצונו, סרסורי התצר, ולכל אשר פה להם וידברו, שיהיו מליצים טובים בעדם. והמסים והארנוניות אכלו את יתר עמלם, כי כן מנהג המדינה שגובין מס מן החנוני לפי מכסת הכסף אשר יתן בעד חנותו, והיות שהחנות עלתה להם עכשו יותר, ממילא שהעלו גם את המסים לגנוי הממלכה ולבדק העיר ולסלול דרכים בכמה וכמה זקוקים, ונתהוה אצלם חלל גדול בכמות הסחורות, והפרוץ מרובה על העומד. אך חסדי ה' לא תמו ולא כלו רחמיו, שכך דרכה של ההשגחה העליונה ית' להביא הרעות עם תערובת קצת טובות, בכדי למזג את מרירותן, ואפילו בשעת הפורענות לא התיאשו מנשה חיים ואשתו מן הרחמים ובטחונם בה' היה גדול מאד, כי יחלצם מיד צרה בעוד מועד, כאשר שמענו וכן ראינו דומה לזה בקהל חסידים: מעשה שציוו להבעש"ט זי"ע מן השמים שיסע לכפר פלוני ללמוד מדת הבטחון וילמד לעם ויקחו מוסר. ויקח הבעש"ט את כל תלמידיו ויסע אתם, ויבואו לכפר ההוא ויתאכסנו אצל המוכסן אשר בכפר. והמוכסן איש זקן ונשוא פנים ויקבלם בסבר פנים יפות וזרה גדולה עשה לכבודם וישמח מאד על האורחים הנכבדים האלה; וילינו שם. הבוקר אור והבעש"ט

והבעש"ט ותלמידיו עמדו להתפלל, והנה נכנס קוז"ק אחד מאנשי  
 הפריץ אדון הכפר וכידו שוט עבות, והכה בשוטו ובשלחן ג' פעמים  
 והלך לו, ושום איש מאנשי הבית לא הגיד לו דבר. ולא ידעו האורחים  
 מה זה ועל מה זה ירום בדפיקותיו אלה, וישימו פניהם אל בעל הבית  
 והנה הוא שמח כבראשונה, ולא ראו בו שום תנועה אחרת. אך ראה  
 גם ראה, אך גמרו את תפלתם ויבוא הקוז"ק כבראשונה, חזר והכה  
 בשוטו ובשלחן ג' פעמים וגם עתה אין איש מאנשי הבית מגיד לו  
 מאומה. ויתמהו האנשים איש אל רעהו. וישאל הבעש"ט את בעל הבית:  
 על מה דפק הערל את כל הדפיקות האלה? ויאמר לו בעל-הבית:  
 סימן הוא כי עלי לשלם היום שכירות בית המזיגה לאדון הכפר וככה  
 הוא עושה ג' פעמים, ואחר הפעם השלישית אם אין צרור הכסף אז  
 יקה הפריץ את המוכסן ואת כל בני ביתו וישימם בבור, ויאמר הבעש"ט  
 לו: מפניך ניכר כי הכסף אתך, אם כן אפוא מהר קח את הכסף ושא  
 אל הפריץ עוד קודם הסעודה ואנחנו נחכה לך עד שובך בשלום אלינו.  
 ויען לו בעל הבית: לעת עתה אין לי אפילו פרוטה אחת. אך מסתמא  
 יזמין לי השי"ת. נאכל נא ונשתה ולא נמהר כי עוד שלש שעות למועד  
 ומסתמא יזמין לי השי"ת. וישבו כולם לאכול ויאריכו בסעודתם ובפני  
 בעל הבית לא היה ניכר כלל אם צריך לכסף אם לא. ויתמהו האנשים  
 איש אל רעהו, ויהי בעיניהם הדבר לפלא. ויהי כאשר תמו לאכול  
 ויבוא הקוז"ק בפעם השלישית והכה בשוטו בשלחן ג' פעמים ובעל  
 הבית לא קם ולא זע ממקומו. ואחר כלותם לאכול ולברך כדת, הכל  
 באריכות ולא במהירות, לבש בעל הבית בגדי שבת, ויחגור חגורתו  
 הרחבה ויאמר: עתה אלכה נא אל החצר ואשא את הרצ"ע להפריץ  
 ולא אתמהמה, ואתם שבו פה עד שובי מהרה. וישאלהו הבעש"ט  
 שנית: היש לך מעות כל צרכך? ויאמר: עוד אין לי אפילו פרוטה  
 אחת, אבל השי"ת ישלח עזרתו מהרה. וילך. ויתיצב הבעש"ט עם כל  
 אנשי

אנשי סגולתו על האכסדרה ללותו בעיניהם ולראות מה יהיה בדרכו. ויהי בעמדם והנה הוא הולך במהירות על דרך החצר ועגלה משרכת דרכה לקראתו. ויראו כי עמד אצל העגלה וידבר עם הנוסע וילך ומאומה לא לקח מידו. והעגלה התנהלה לאטה לנסוע לבית המלון. ובטרם תקרב עמדה מלכת ומן העגלה קראו אחרי בעל הבית וגם כסף נתנו לו. ויהי כאשר באה העגלה אל בית המלון וישאלו את האורח: מה היה לך עם בעל המלון שהחזרת אותו ונתת לו מעות? ויאמר: אנכי קניתי מאתו י"ש שיעשה בחורף הבע"ל, ומתחלה לא באתי עמו לעמק השוה. וכאשר ראיתי כי מתעקש הוא ועומד במקח ולא חזר אלי ואני ידעתי כי איש ישר הוא על כן נתתי לו כמה שרצה ולא יכולתי לדבר עמו הרבה כי אמר כי צריך הוא לשאת משאת הראש"ע אל הפריץ. אז אמר הבעש"ט: היום ראיתם כמה גדול כח הבטחון ואיך השי"ת עוזר בלי כל דאגה בשעת הצורך אם בוטחים בו ית' באמת.

ואתה, קורא אהוב, אל נא יחר אפך בי כי עזבתי לאנחות את מנשה חיים ואשתו, היות וספרתי בהצלחת המוכסן. שהדי במרומים, שלא עשיתי זאת אלא כדי להראות לך כי מעשה אבות סימן לבנים; מה שאירע לעובדי ה' הראשונים אפשר שיארע אף לאחרונים. זכות הבטחון גדולה מאד ואשרי כל חוכי לו, והצגתי זה המעשה במוכס, כדי שילמדו מזה, שאפילו בשעה שחרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל יתיאש מן הבטחון. אך נחזור נא לעניננו:

עוד מנשה חיים ואשתו תוהים ומבקשים מאין תבוא עזרה, וישאו עיניהם, והנה קרון גדול רתום לשלשה סוסים בא עד פתח החנות, וכפרי אחד יורד מן הקרון. ויחרדו לקראתו, ויצאו לדעת מה יעשה פה, והוא כאלם לא יפתח פיו, ומלה אין בלשונו, אלא עומד ומפשפש בערימה של



של קש, בוחן ובודק נגזי נסתרות, מוציא אבוס משם וממלאו מספוא וישים אכל לסוסיו. וכתום כל המעשים, ישית עיניו על האופנים, מפתח אזורו הרחב, נוטל שוטו, יורק לכאן ולכאן ונכנס לחנותם ושואל לכמה וכמה מיני סחורות, אם אפשר להשיגם כאן לשם חנותו שבכפר הסמוך. קריינדיל טשארני ובעלה הסבירו לו פנים יפות ויאמרו פה אחד: וכי היכן יש להשיג סחורות אלו אם לא כאן? ותוך כדי דבור קפצו שניהם זה בכה וזו בכה והראו לו מכל המינים, בין שהוא רוצה בהם ובין שאינו רוצה בהם, והקציבו את דמיהם. והגם שפסקו לו סחורתם במקח השוה ולא הרבו על המדה, ערער הלוקח ועמד על המקח כמה וכמה שעות, מחמת שבא בטענה: הואיל והוא משלם במומנים, יכול הוא, אם הוא רוצה, להשיג סחורות אלו ממקור ראשון ממש במחיר שעלו להם, ולמה יוציא ממונו לבטלה? ראו שכן הוא, ומה יעשו לעת כזאת, כשמגושם זה יקיים דבריו באמת וילך אצל אחר? החנונים אין בבוצין, אם מוכר אין שם? וכספו הרי נזקק להם כמל של תחיה ממש, ומה מנהם יהלוך לכשיתנו את סחורתם בלי ריות, — מילא פעם אחת בלי ריות —, והרי מתוך כך יהא סיפק בידם להחזיק את החנות גם לשנה הבאה. מכל מקום, כדרך התגרים, דחו אותו תחלה במיני ריצוי והשבעות, שאי אפשר להם למכור את סחורתם למטה מן הקרן. והערל לא נתפעל לא מהם ולא מהשבעותיהם, ונטל את שוטו משמאלו ונתנו בימינו ופנה להם עורף ויצא. אבל מיד החזירוהו, נטלו את ידו, פזרו עליה כמה וכמה קשקושים לשם חבה יתירה ובקשה ותחנונים, למען השם שיוסיף משהו, וקיימו את המקח כדבריו. ויתיר הערל את צרור כספו, ויקח לו סחורות מכל אשר בחר, ויסע לדרכו בשלום. וקריינדיל טשארני ובעלה עמדו למנות שנית את הכסף שפדו וישמחו מאד, כי ראו כי עוד מעט ויש בידם כדי לשלם לשר העיר שכירות החנות בעד השנה הזאת. וישיתו עצות בנפשם להשיג גם את הכסף החסר להם עוד או על

על ידי בקשת „נמילת חסד“ או בהלואה ברבית, יהיה איך שיהיה, וכן עשו. ועוד ביום ההוא, בין מנחה למעריב, נתלבשה קריינדיל משארני במלבוש היופ"ה שלה, כרכה ראשה בסודר משי של שבת, ותשת את עדיה עליה, ותעל אל חצר שר העיר, ותשם את הכסף לפניו שמחה ולבה דוי, ותחדש את הקשר על להבא כמתכנת השנה הזאת. ותשאף רוח ותבוא אל חנותה ושם מנשה חיים בעלה יושב לפני השלחן מנמנם על גבי ספר. מנשה חיים נתעורר לבואה, וקריינדיל משארני אמרה, שכבר הגיע זמן סגירת החנות לפי שכלתה רגל מן השוק ולקונה אין לקוות עוד. יצא מנשה חיים כדרכו לראות, שמא עדיין לא נסגרה חנותו של בעל דבבו, והיה כי יקרה קונה, ויסור חלילה אל שונאו. וקריינדיל משארני, עיפה מאד ממרוצת היום הקשה, ישבה על הכסא לפוש קצת, ולא זוה משם שעה מועטת, משום שלא היה ביכלתה ממש לקום על רגליה. כה עברו רגעים אחדים עד כי שב רוחה אליה ותעיף עיניה על פני החנות ותצעק צעקה גדולה ומרה. כי כל הארונות ריקים והארגזים והתיבות נתרוקנו לגמרי, ולא נשאר בהם דבר כמעט. ותקרע את לולאות בגדה ותמטיר קללות נמרצות על ראש מנשה חיים על קדקד בעלה הבטלן, כי נשתקע בשינה רשלנית כאשר הלכה לפרוע חובה, ונתן מקום לגנב להריק את כל הכלים. וכל כמה שמנשה חיים נשבע ועומד, שלא הסיח דעתו מן החנות אפילו כל שהוא, לא הועיל לו כלום, שמכיון שניתנה רשות ללשון לקלל, שוב אינה חוזרת. וקריינדיל משארני הוסיפה קללה על קללה ותתיפח מרה: וכי למחולות נשאתי את רגלי או לשים בפוך פני, ללכת אל משתה עדנים? הלא למענך, בטלן, הלכתי: כדי שלא יתמוטטו מזונותיך, ואתה כגולם תשב ולשמור את יגיעי לא יכלת? אוי, יהודים, למה ברא לך אלהים עינים, וכי רק כדי שתראה את עמלי ואת האכל שמנישה אני לך בזיעת אפי ובחלבי ודמי? באותה שעה נשתתק מנשה חיים והושתרו פניו כשולי קדרה ונתעלמה

ונתעלמה ממנו משנה מפורשת, „מעשי ידיה של אשה לבעלה“ ולא ענה לה דבר, ותצק לו עוד יותר, אבל מיד תשש כחה, כח נקבה, ולא יכלה לקללו עוד, וחמת קריינדיל משארני שככה. ומנשה חיים לקח את צרור המפתחות ויצא ויסגור את החנות דלתים וברית. הוא עם מפתחותיו וקריינדיל משארני התיפחה שנית ותשפוך מררתה לפניו ותאמר: זהו שאומרים הבריות: משנגב הסוס סוגרים דלתות הארוה. במלן, במלן, לשם מה אתה סוגר והחנות ריקה? תוך כדי דבור קפצה והפשילה לאחוריהם שולי בתי ידיה שנתקרו ו באצבעות פושרות התחילה בוחנת ובודקת כל מנעול ומנעול לחוד ופרשה עמו לבית. ומנעול הברזל השחור תולה ויורד על פי הפתח, שנשבץ מפתי כפור וקפאון צהבהב וכהה ועכור, כשן זו של נחש שכבר נטף כל רעלה הימנה.

הבקר אור ומנשה חיים וקריינדיל משארני קמו משינה זעומה, ותקח האשה את מפתחות החנות ואת סידורה העבה, ותמלא את הסיר גחלים ופירשה לדרך ארץ, כי מי יודע אפשר ויזמינו לה מן השמים בעוד בוקר קונה הגון או מציאה טובה, ותלך לפתוח את החנות. ומנשה חיים נטל טליתו ותפיליו ונשמט לבית המדרש להתפלל ולשמוע דבר ה'.

וידי בבואה פתח החנות, ותרא האשה כי ריקה היא, ודבר כמעט אין בארונות, ותזכר יום אתמול כי עבר בפחד ובהלות, ותדע פשר הדבר, כי מכר מכרה רבי סחורותיה לבן כפר אחד. מיד שלחה בחשבון כפיה, והנה כן הוא, כי עלה סכום הכסף שקבלה עם שוין של הסחורות, אך פרוטה אין בכיסה. ותעמוד האשה משתאה, כי חשבונותיה ועיניה נמצאו מכחישים אלה את אלה. עוד היא מפשפשת במעשיה, נבקע כשהר

כשחר לבה, כי זכרה שאת כל מכסת הפדיון ועוד נוספות לו הביאה  
 אמש אל גנזי הפריץ, על כן מלאה תונה ורוחה — חלחלה ומצוקה.  
 ותדע כי נקי מנשה חיים ואין בו דופי, ומיד נתכפר פגמו ונמתק חרון  
 אפה ותשפוך דמעות בתוך סידורה. ואל שדי הרך את לבה, ולא יספה  
 עוד לשים תפלה בבעלה, כי במה נחשבה היא בלעדיו ח'ו, סוף סוף,  
 הרי אינה אלא אשה, חמת מלאה עונות ופשעים, ערומה מכל מצוה,  
 ובמה תזכה את ארחה לפני שוכן מרום בבוא יום פקודתה, בלעדיו  
 אישה שיחיה? הנה הוא יושב עכשיו בבית המדרש ומתפלל ועוסק  
 בדברי תורה, ולמי כל חמדת מנשה חיים? — הלוא לה! אפילו כוס  
 חמין לא הכינה לו, והוא יצא לצנה אליבא ריקנא. וקריינדיל טשארני  
 גרתעת לאחוריה, מזיזה ממנה והלאה את סיר הגחלים, שהתחילו  
 מתלהבות ולוחשות, כאילו מנישה היא אותו לאחד שעומד לפניה.  
 ומה היא עושה בשבילו באמת? מה היא עושה בשבילו? ממש לא  
 כלום! ואפילו „קדיש“ לא ילדה לו, והריהו שרוי בחטא בגללה. עשר  
 שנים, עשר שנים, ואף על פי כן לא יגרשנה חלילה ולא ישלחנה מעל  
 פניו, ומהו כי תלין עליו. ודמעוטיה החמות נושרות על גבי סיר הגחלים  
 הרותחות, לוחשות ומפעפעות.

ומנשה חיים חזר מבית התפלה. כעני בפתח עמד על סף החנות  
 ולא העיז אפילו לנער את אבקת השלג מעל גבות עיניו.  
 לאחר שעה קלה נכנס ותלה תיק סליתו ותפליו על היתד. לכשראתה  
 קריינדיל טשארני את מנשה חיים בעלה עומד לפניו, בכה בלאט  
 לבה, ותמת בסתר דמעוטיה. ותוך כדי רגע התקינה קומקום מים  
 ותשפתו על גבי סיר הגחלים. ותער מן הקומקום אל כלי אחר מעט  
 מים שנתחממו ותנישם לבעלה ותדבר אליו רכות: לך, מנשה חיים,  
 טול ידיך ואכול פת שחרית כי לא בא אמש אל פיך דבר! ומנשה  
 חיים

חיים אף כי נפשו עליו תאבל, ורעבוננו חלף מדאגה, לא המרה את פיה כדרכו, כי פחד מפניה. ויאכל וישת ככל אשר נתנה לו אשתו.

לשעתים נכנס קונה לחנותם ולא מצאה קריינדיל משארני מה שבקש. ותשת עצות בלבה ותמהר אל חנות רעותה, ותקח משם ככל אשר יבקש המבקש ותתן לו. ובצאת הקונה החוצה נכנסה בדברים עם בעלה כדת מה לעשות להבא, ובאו לידי מסקנא, שלעת עתה, עד שישלח ה' עזרתו, יקחו סחורה בעיר בהקפה, והיה כי יפדו מה ויסעו לכרך, ומשם יביאו מרכתם. אולם אהה, כמה דאגות אחרות הפינו את העצה הזאת מלבם, כי פחדו פן יודע בקהל רוע מצבם ויבולע להם, וימהרו אל בית אחד המלויים אשר צצו בעיר כעשב השדה, וילוו ממנו כסף ברבית קצוצה, ועוד ממתרת הבוקר נסעה קריינדיל משארני לכרך ותביא משם כל אשר יחסר בחנותה; וכל הארונות גמלאו אכל למכביר כבראשונה, והכל בא על מקומו בשלום.

ואמנם מה נאוו על הלווים דברי חז"ל: למה נקרא נשך, מפני שנושך וכו'. כי עין בעין נחזה, שכל יגיעם אכל הנשך ועוד ידו נטויה להזיק וגרם להם כמה וכמה דאגות ועגמת נפש ונשקעו ביון החובות אין יוצא. ולמען כסות מערומי המחסור כדי שלא יקופח בטחונם של המלויים בהם — משכו עליהם איצטלא של עשירות והיו מתנהגים לעין כל כנגידים; פזרו נתנו לאביונים, לרב ולחזן שלחו מנות יפות לפורים ולשלוש רגלים, ושומר בית הקברות היה מקבל שנה בשנה זוג תחתונים, במחילה, מידי מנשה חיים. וקריינדיל משארני מצדה הוסיפה כהנה וכהנה יין לקידוש ולהבדלה לבית הכנסת וחתולי תינוקות לאמהות המקוננות בלילות בבית מועד לכל חי, ובכל מקום שמכריון על הצדקה בפומבי נדבת קריינדיל משארני לעולם לא תחסר. ולא אחת ושתים

כאשר

2

כאשר לבותיהם יהגו אימה, מאין ישלמו למלוח רבית דרבית, והנה  
 שני אנשים חשובים נצבים עליהם ומטפחת אדומה בידם, שאבדה את  
 צבעה כבר והריהי אפורה מאבק מטבעות, ופרשוה מול עיני קריינדיל  
 משארני כשממית שפורשת קוריה, ובאין אמר ודברים תדע האשה כי  
 נדבת ידה יבקשו ולבה יתחמץ בקרבה, ועוד מעט ושפכה מררתה עליהם  
 או גרש תגרשם כלה מעיניה, כי אין ידה משגת להוציא פרוטה, ובעצמה  
 זקוקה ללות גמילת חסד למען שלם את הרבית של הפרשה הזאת.  
 ואולם בעוד מועד תשנה את פניה, תשים בשחוק עיניה, תסלסל שפתיה  
 ובמלים רכות משמן כה תאמר לבעלה: מנשה חיים, משום מה אינך  
 מבקש את מעלתם שיסורו להנותנו? אפשר ישבו לפוש רגע ויטעמו  
 מן המרקחת, המרקחת שהכינותי לשעת מחלה שלא תארע. הכנסו,  
 מכובדים, שלוחי מצוה, רודפי צדקה! ועוד מלתה על לשונה יכין בעלה  
 תיבות למושב, יקדם פניהם בחסד וקריינדיל משארני תשית כף גדולה  
 בצלוחית המרקחת, תשפוך קצת החוצה מן המתוק המתוק ועושה את  
 עצמה כאילו אינה משגיחה בחשיבות של כך, מפני הצרך להפליג בהונה.  
 כמו שאמר החכם: כשיצטרך העשיר אל חרם, ישכור כדו. הקיצור,  
 עולם שכלו טוב, עולם שכלו אורה כאשר לא יביטו לתוכו ועולם שכלו  
 חושך כאשר יביטו לתוכו, אמר ר' ברוכל ממזביו, ומה נמלצו אמרות  
 קודש! והמכובדים יסורו החנותה, מברכים „שהכל נהיה בדברו“, ובורא  
 נפשות רבות וחסרונן, נכנסים בשיתה נאה, שלקו הפרנסות וקשים  
 מזונותיו של אדם ואי אפשר לכלכל אפילו עני הגון בצוק העתים האלה.  
 „צוק העתים“? תמהה קריינדיל משארני, „לאו דוקא!“ „לא כל  
 האצבעות שוות“ יענה ויאמר מנשה חיים מעין סמך לדבריה, ואף  
 היא מוסיפה ואומרת: אמת שאין להכחיש כי רבים הם שמצבם רע,  
 ר"ל, ונאנחת לשברם, וכובשת את אנתתה: לואי והיינו כדאים לפני  
 מנהיגו של עולם ויהיה עמנו כל הימים כאשר היה עד כה. ותוך כדי  
 דיבור

דיבור הריהי פותחת ארגו שלחנה, מנערת ומקשקשת בזוזים, שצבורים ועומדים לרבית, מוציאה מטבע הגונה ומוסרת בידי מנשה חיים על מנת שיתן על ידם, והם מתפרדים באהבה ומברכים אותם: כה יתן ה' הלאה. ומנשה חיים וקריינדיל משארני עושים כביכול עין של מעלה ואזן של מעלה כאילו אינה רואה ואינה שומעת ועונים אמן בפנים צהובות ולבם נמס בקרבם. אך מה תתן ומה תוסיף אונאה לפני הבריות, אם אין אונאה לפני המקום? ולא ארכו הימים ומנשה חיים ואשתו נקרא נקראו לצבא להלחם מול תלאות הזמן, ונתק פתיל מסתרים והזמן הפך עליהם בלהות, וכל הונם ורכושם ויתרונם ופקודתם היו לברות לחצי פגעיו, וידלו וירשו מאד מאד. כי כאשר יפרח המזל מן האדם ח'ז, אין בידו לתפסו ולהטותו אליו כסוס שתופסים באפסר או כקונה שמחזירים אותו לחנות, וד"ל.

ומלבד זאת, עוד היתה השנה שנה ועומה, וארבה פרש על תבואות השדה ויעש בהן כלה. וקריינדיל משארני שנתנה סחורה בהקפה לבני הכפר על מנת שיחזירו לה המעות לאחר הקציר, אבד לה הפעם גם יתר עמלה, ויצא מבני בוצץ כל עשרם והזמן קרא עליהם מועד, וישחו וימכו מפני זעמו, כמו שכתוב בפנקס עדת ישורון מעשה ידי סופר הקהל האמונות עלי המליצה. הלא כה דבריו כאש:

הלא מל ומטר בעתם באו:  
 ותבור וכרמל מפניהם נכנעו:  
 ובקצור הקוצרים בוזרעים גדמעו:  
 הנה, תבואות שדי מארבה נגדעו:  
 על כן תאבל בוצץ ודברי לעו:

ודע כי בעצם לא חסרו לקוחות, תהלה לאל, בחנותו של מנשה חיים, אך השפע ירד בלי התאחוות. ובבוא אחד הקונים, והחנות ריקה, אין בה כל. אז פנתה אליו קריינדיל משארני בסבר פנים יפות ובטוב טעם ודעת הנעימה לו אמריה: חכה כמעט רגע, והרי אני מביאה מביתי את אשר יבקש, חמאה אשר אין על עפר משלה! ושעת הדחק הצמיחה בינה יתירה בלכה ותוך כדי דבור קפצה והלכה אל אחת מרעותיה ובנפשה הביאה חצי ליטרא חמאה בריוח משהו, ולפעמים ויתרה לחלוטין על הריוח וכל מעשיה לשם העסק בלבד. שלם הלוקח — חורה וסלקה חובה מיד. לא שלם ולקח בהקפה, נתפרשה קריינדיל משארני לקרן זוית וישבה שם והיתה נאנחת ודואגת להביא את מכסת הכסף לבעלת החמאה בעד חמאתה, כדי שלא תקופח אמונתה בעיניה חלילה. אבל אוי ואבוי לעלובה זו בשובה מחנות זרה וחצי הליטרא בידיה ומעט לו לקונה, והנה דרש דרש האיש עוד, ושבה על עקב בשתה, והביאה עוד חצי ליטרא אחת נוספות לו, הכל לפי חפץ הקונה ודרישתו. ככה תעשה קריינדיל משארני כל הימים; תכלכל דבריה במשפט ומעין רבים תכסה כל סתרי ענותה וקותה לימים טובים מאלה, כאשר יאמר המליץ שיל"ר: דור הולך ודור בא והתקוה לעולם עומדת! כי השם יתברך מגין על האדם מצד חסד והשפעתו אינה נפסקת מעולם, כי בכל רגע משפיע שפע לברואיו ולכל העולמות ולכל ההיכלות ולכל המלאכים ולכל חיות הקודש וחותר חיים לכל חי גם בעולם השפל, כמרומו בספרי אמת. אך צרכי הגוף רבו כמו רבו ואפילו רק ההכרחיות בלבד, כמו אכילה ושתיה ומלבוש ודירה, כדי לבלות ימיו ושנותיו. ולכשיתמוטטו השמים — קץ לבעלי כנפים, וכשעמודי החנות יהרסו — הפרנסה מאין תמצא. והגם שקיימו וקבלו עליהם כמה וכמה פעמים את מאמר החכם: לין בלא מאכל — והשכם בלי חוב; אבל אוי ואבוי להם שלא נתקיימה בהם מעצה זו אלא מחצית ראשונה בלבד.

וכשהשכימו



וכשהשכימו ויצאו לפעלם, והנה החובות רבו כמו רבו והמלוה דוחק והנושים נוגשים והבזיונות יעופו מכל עבר וקמיטת הנפש עד אין חקר, וידעו מנשה חיים וקריינדיל משארני אשתו צער ומכאובים. „ובשעה שהקדוש ב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער — אמרו חז"ל — הריהו מוריד שתי דמעות לים הגדול וקולן נשמע מסוף העולם ועד סופו!“. הקיצור, לא היו ימים מרובים והקול נשמע באזני הסוחרים יושבי כרכים, אשר באו בברית המסחר עם מנשה חיים הכהן מבוצין, כי אין כסף לאדון זה, וימשכו ידיהם ממנו ויעזבו אותו לנפשו, כאשר כן עשו כבר הנושכים והמלוים ברבית בעירו, ויהי חשך סביבותיו, ותקוה להשאר על עמדתו לא ראה עוד, ושכר החנות לא היה במה לשלם, ויצא הוא ואשתו מן העסק הזה בנקיון שנים ובצער גדול, ואת חנותו לקח אחר.

וקריינדיל משארני עברה על כל הקירות, ותוציא את המסמרות ואת היתדות, ותעקור את חצי פרסת ברזל הסוס אשר קבעה בעצם ידה על סף החנות בכואה הנה למען ירוצו אליה הקונים, ועיניה האדומות מבכי ויסורים ותרעומות וכעס תעופינה אל כל עבר ופנה, אולי יש עוד דבר אחד מדבריה קטן או גדול. ומנשה חיים עומד על המפתן, רגלו האחת על הדום רגלי אשתו ושניה תלויה באויר והוא מסיר את המזוזה. ויהי בעשותו את מעשהו, ויפצע את ידו, וירד ויגש אל אחת הפנות ויכרוך את פצעו בקורי עכביש, שארנו על פני קירות החנות, ויכס את כאבו מעין קריינדיל משארני אשתו, וישב אל הדלת והמזוזה לעשות את מלאכתו שנית. והסוחר אשר שכר את החנות בא לראות אם כבר הניחו לו את מקומם. קריינדיל משארני פשטה שתי ידיה הפצועות והמלוכלכות באבק ובחלודה, ותמת בחמת אפה את עיניה, ותשלך את מפתחות החנות לרגלי הסוחר ומנשה חיים הניף שתי אצבעותיו הפצועות למעלה לנשק את המזוזה בסרם צאתו, וילפות את

את החלל הריק אשר שם היתה המזוזה, וישק את אליוני ידיו ובשממה  
ויגון מצה את פצעו. ויצא הוא ואשתו עמו מן החנות לבלי שוב עוד  
שמה לעולם.

הגם שנטרדו מן העסק ונפלו למדהפות ובטלה הפרנסה ורבו היסורים  
והצרות עברו למעלה ראש, לא התאוננה קריינדיל טשארני באוני  
הבריות על הלחץ והדחק. והיתה מתגברת ומשתדלת ומתאמצת בכל  
מאמצי כחה ממש שלא ליתן לשום עין שבעולם לראות מה שנעשה  
בבית פנימה. וכשהצטרכו לשמלה חדשה ואין, התחילו משתמשים  
בבגדי שבת כל ששת ימי המעשה. והיו כופין את העוני תחת בגדים  
נאים ומחפים אותו שיראים. תפח רוחם של כל יושבי בוצץ, היתה  
קריינדיל טשארני צווחת, סבורים הם כי קץ קריינדיל טשארני בא.  
אדרבה, יראו ויבושו ויכלמו כל אויבי נצח. מי פה יוצא לשוק כה הדור  
בלבושו? זהו שאומר הכתוב: תפוש זהב וכסף וכל רוח אין בקרבנו!  
ומאן דלית ליה עיינין, כדאמרינן ב זוהר, עיני השכל, מסתכל בלבושין.  
לא כן בוצץ העיר, שמלאה עינים כמלאך המות. ואף על פי כן, הריהו  
עושה את עצמה כאילו אינה רואה ומנענעת בראשה, וליצנים שבה  
מתממים, חוטטים אחורי אוניהם וקורצים בעיניהם ומורים באצבעותיהם  
ואומרים: הפלא ופלא, הרי מדרך העניות שיוצאת בבגדי צמר ופשתן  
קרועים ובלוים ומטולאים, וכאן כאילו נשתנו עליה סדרי בראשית. אבל  
לא היו ימים מועטים עד שראו שהעולם כמנהגו נוהג, צר היה לה,  
למדת העניות, מקומה בכלי מילת וזימנו לה שני חורים במעיל ומשם  
היתה צופיה ונועה ומנולת את פני בעליה, ר"ל, ומנשה חיים יוצא לשוק  
או למקום קדוש, והעניות מופשלת לאחוריו. כלו האוכלין שבבית,  
ומוזנות עוד אינם, ועשן לא היה יוצא מארובתה, וקריינדיל טשארני  
היתה נוטלת פת תרבה ומפוחמה שהביאה בצער ובדוחק גדול אחת  
ליום

ליום, ומשחה אותה במשרת פירות ומעשה מרקחת, שנשארו לפליטה מן הימים הראשונים הטובים על שולי הצלוחיות וכלים מכלים שונים, והמרקחת היתה נכנסת במעיהם ומקרקרת. ותחת מפת המשי, שהתקינה קריינדיל משארני, בעודה בבתוליה בית אביה, לא שכנו עוד החלות הקלועות היפות המסולתות החפויות חלמון ביצים ושומשמין מעשי ידיה להתפאר, אלא שתי לחם שחורות, שנטלה בהקפה מן הנחתום בשפיכות דמים ממש, היו מוטלות מכוצות וקודרות ובפנים מפותמות ובמרה שחורה ככלו את פני שבת המלכה. ואף על פי כן חנו של יורד עדיין היה שוכן על פני מנשה חיים וקריינדיל משארני אשתו ועל פני הבית הדל שישבו בו.

אבל בגדו של אדם הן לעולם לא יעמוד, כדבר האמור: „כבגד תבלה“, שדרכו של בגד שהולך ובלה. והנחתום הריהו עומד וזקוק לפרוע בכסף מלא בעד קמחו שנוטל מן החנוני, וסתם חנונים עיניהם לבצעם ישורו, ומי יאות בימינו אלה שיעשו צדקה בכל עת בסחורתו ולא ישלמו לו. דעת לנבון נקל, שהתחיל הנחתום מונע את עצמו מתת מפתו לדל זה; אז גבר הרעב בבית מנשה חיים והמחסור הגיע למרום קצו. כי כן דרכו מאז, כי לא יבחר לו משכנות מבטחים, אך באהל דל ישים משכנו. וכאשר צר לו המקום, אז ישתטח ויעלה מן המסד עד המפחות. ומעשה, ושקעה עליהם השמש, ואותו יום ערב שבת היה ולא היה להם אפילו לחם שחור. הלכה ונטלה מאבני המקום והניחה אותן תחת מפת המשי. כדי שלא ירנישו הבריות בעלבונה.

ואמנם, אם רק שלום אמת בביתו של הישראלי, ודאי אין מלאכי השלום באים עליו במרוניא ח'ו על שום שעשה שבתו חול; אבל

אבל לא כן נופו של האדם, שקרוץ מחמר עכור, ואינו מתרצה ואינו מתפיש עד שיתנו לו די מתסורו. והרעב לכיס ריק, הוי אחי ורעי, כאש לנעורת.

בקיצור, המה כשלו ונפלו וירדו פלאים, עד כי גאו מי המבוכה ולא ידעו מה לעשות. ויאמר מנשה חיים אל קריינדיל טשארני אשתו: הבה ואחישה לנו מפלט מעט בעבודת המלמדות! להיות שדכן לא היה יכול, כי לא ידע מנשה חיים להפיה כזבים, ולעשות במלאכות — ידיו לא נסו באלה. ואפילו העוסק במלאכה מה שכרו? חזקה שמיגיע כפים, אין אלא מים, לנשילת ידים! אולם קריינדיל טשארני פתחה את פיה באנתה ואמרה אל מנשה חיים אישה: אוי לנו כי נשארנו בחנות ולא עזבנוה כמו דוה בשעה שהעלו את דמיה. אלמלא אותו רשע, תפח רוחו, שירד לחיינו והביא אותנו לידי תאות הנצחון, לא באה עלינו כל הצרה הזאת! הקצר קצרה ידינו למצא חנות מיוונת אחרת? אבל שכלו של אדם הריהו מאתר לבוא, כמכבי האש לאתר הדליקה, ושוב אי אפשר לתקן את המענות. ויפה אמר בעל העקידה: בעוד שהחבל בידך, משוך פרתך! והדעת בלי עושר כנעלים בלי רגלים! ולפי שרוצה אשה בקב וחנות מתשעה קבין ומלמדות, לא הלכה אחרי עצת אישה ולא היתה דעתה נוחה כל עיקר שיהא מנשה חיים בעלה מלמד, ומיד סכסכה עצתו ובלבלה מחשבתו ונכנסה לתוך דבריו ואמרה: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא מצינו מלמד חוזר לפרקמטיא, וכל המקטין עצמו על דברי תורה, אף הבריות מקטינין חשיבותו. ותמאן האשה קריינדיל טשארני לשמוע בדבר מנשה חיים. ומה עשתה? חזרה והלכה אצל כל קרוביה ועשתה מה שעשתה, עד שמצאה לה תומכים וסועדים, ויאמינו בה אנשי בוצץ ויתנו לה סחורה מכל אשר בחרו בהקפה ובתשלומין לשעורין ולשבועות ומיד התקינה לה

לה מעמד בשוק, כאשר תעשינה הנשים הצובאות פתח השער, ומנשה חיים עומד על גבה עוזר כנגדה.

וקריינדיל משארני זכרה ימים מקדם, כאשר ישבה בתנותה כאחת הנגידות שרתי בסחורות, ויצר לה מאד כי ראתה את שפל מצבה הפעם ותחפש עלילות לה במה להיטיב ארחות פרנסתה ותאמר: הלא ראה תראה, מנשה חיים אישי, כי נשנו אלהים וימנע אכל מפינו כמו אז כן עתה. הנה אנחנו עשינו עד כמה שידינו מגיעות: פתחנו בחנות וסיימנו במעמד שבשוק וגם מזה וגם מזה לא ראינו טובה. אפס לריק יגענו ועמל קצרנו, ורק למען שיתי את יתר כחותי נסינו בזה, אך העלתה לנו ארוכה? אין זאת כי אם הבורא ומנהיג לא יחפוץ כי נאכל מיגיע כפינו ככל איש מִישראל, ואין לנו אלא לבוא חס ושלוש לידי מתנת בשר ודם.

ככה דברה האשה ודמעתה על לחיה, ומנשה חיים מה יענה אחריה? — באותה שעה עמד מנשה חיים, הוי, לא אליכם כל עוברי דרך החייב, כאילו בעט בו דיקרנוסא הממונה על הפרנסה ומיד נפלו עליו אימתה ופחד ופניו כסו בושה כי נזכר מעשה הרב מקוונין והגנב, ויחשוב בלבו כי לא דבר ריק הוא כי דוקא עתה עלה מעשה זה במחשבתו, אין זה כי אם יש כאן רמז מן השמים או מעין נבואה קטנה.

ואתה, אישי הקורא, אם לא ידעת או לא שמעת את המעשה הנפלא הזה, הט אזניך ושמע ותמצא נחת:

מעשה, פעם אחת בא אצל המניד מקוונין, זי"ע, אחד מגדולי החסידים, מופלג גדול באמת ומדוכא בעניות, וחכמתו לא עמדה לו, וקבל לפני הרב הג"ל ובקש מרוח קדשו עצה, באיזה אופן יתיה את בני ביתו

ביתו? והשיב לו הרב: רואה אני שאין לך שום מול להרויח בשום מסחר שבעולם, אלא ענין אחד יש ובוה מולך נפלא להשיג עושר רב. ויותר לא אמר לו הרב. אמר לו החסיד: בבקשה מקדושתו שינלה לי מהות הענין. אמר לו הרב: ומה יהיה לכשאגלה, ויודע אני שלא תאבה בשום אופן לעסוק בכך. אמר לו החסיד: מצד דחקי המרובה ודאי לא אמנע ממנו. אמר לו הרב: הבה ואגלה לך: ידוע תדע שמולך נפלא בגנבות! ועמד החסיד כמשתומם ואמר: ואיך אבה בזה וזה נגד רצון הבורא? אמר הרב: אמרתי לך שבודאי לא יהא רצונך בכך. וכפל לו הרב: אבל רואה אני שאין לך שום מול לשום עסק, לבר בעסק הגנבה מולך נעלה הפלא ופלא. והלך החסיד לביתו בפתי נפש ונבר בו דוחק עניות עד שעברו עליו כמה ימים בלי לחם ואשתו ובניו גועים ובוכים עד כלות נפשם. נתישב החסיד בדעתו, הרי פקוח נפש דוחה איסור מיתה, ולמה לא ידחה איסור גנבה שהוא קל מזה. והלך בפתי נפש בלילה ההוא ופתח חנות אחת ונגב זהוב אחד וקנה בעדו לחם להחיות נפשו ונפש אשתו ובניו. ובדעתו היה כאשר ירחיב ה' את גבולו יחזיר הזהוב לבעל החנות. למחר כשבא בעל החנות וראה שהפתח פתוח, צוח בקול מר: גדלדלתי גדלדלתי! כשנכנס לתוך החנות וירא והנה כל הסחורה בשלימות, נתפלא מאד, עד שנגש לארנו מעותיו ואף הוא פתוח. חזר צוח ואומר: גדלדלתי! שהיה שם ממון הרבה ודי לו לנגב בזה ופרש עצמו מן הסחורה. כיון שראה שאף המעות בשלימות ולא חסר אלא זהוב אחד, נתפלא מאד ובכל העיר פלא ותהי לפלא. וכך פרנס אותו חסיד את עצמו ואת ביתו בלחם כמה ימים בדוחק גדול רק שלא ימותו ברעב, עד שאול הלחם וישב עוד כמה ימים בלי לחם ואימץ את לבבו והלך עוד לילה ופתח עוד חנות אחת ונגב עוד זהוב אחד וקנה בעדו לחם, וכן עשה כמה וכמה פעמים, עד שהיה לפלא בעיני כל בני העיר: מה זה שאין רצונו לנגוב אלא

אלא זהוב אחד בלבד? והעמידו שומרים נגד כל חנות וחנות, אבל אי אפשר היה להשיגו, כמאמר הרב המגיד מקוזניץ, שבעניני הגנבה מזלו נעלה. וכן היה כמה וכמה פעמים ולתופסו אי אפשר בשום אופן. עד שבאה השמועה לשר העיר ונתפלא השר מאד, הגם שעל כל חנות וחנות שומרים רבים ואף על פי כן אי אפשר לתפסו. מה עשה אותו שר? — קם והלך בעצמו לשמור חנויות העיר ושמר כמה לילות ולא השיגו, מחמת שעדיין היה לו לאותו חסיד לחם צר בביתו ולא הלך אחר גניבת הזהוב, ורק כשכלה הלחם יצא שוב כדרכו לגנוב הזהוב. ובכל לילה ולילה השר מתהלך בין החנויות לדעת מי הגנב והשומרים עומדים לשמור בעין פקוחה כל חנות וחנות, ובכל זאת פתח החסיד חנות אחת לגנוב הזהוב והשומרים לא ראו ולא שמעו. אך השר ראה כאשר פתח את החנות ונטל זהוב אחד מתוך הארגו ותפסו השר: אתה הוא הגנוב זהובים?! והשר היה מלוכש בגדים פשוטים כדי שלא יכירנו ואמר: לא אעזבך ולא ארפך, נלכה לשר העיר ונראה מה יחרץ משפסך. הפציר בו החסיד שיעזבנו, שהיה לו בזיון גדול כי מגדולי העיר היה ואמר לו: הן אדוני רואה שאיני נגב ח'ו כדרך הגנבים, שהרי איני נוטל אלא זהוב אחד בלבד מן החנות, הגם שיש בכחי להוציא כל הכסף וכל הסחורה, ובאמת אין דעתי כלל לגנוב אלא מצד דחקי, וכאשר השם הרחמן ירחיב לי, שלם אשלם כל הזהובים בתכלית השלימות. אמר לו השר: שוב אין לך המלטה מידי אלא מוסרני אותך בידי שר העיר והוא הטוב בעיניו יעשה. התחיל אותו חסיד בוכה ומפציר בו מאד. אמר לו השר: רואה אני שמולך גדול מאד בענין הגניבות, הנה אם זה תעשה, אוציאך חפשי. היינו, שר העיר זכה היום הגוויני"ש הגדול מענגלג"ד כמה מיליון והארגו שהכסף טמון בו הנה הוא תחת ממתו וחלון קטן יש ובעדו אפשר לך להניע אל החדר פנימה, ואם תביא את המטמון הזה נחלקהו בינינו שוה בשוה. התחיל החסיד גונח מלבו

מלבו ובוכה במר נפשו ואמר: אדוני רואה שאיני נגב ח"ו שאיני לוקח  
 אלא זהוב אחד בלבד ובידי לנגוב כל מה שבחנות. אמר לו השר:  
 רצונך בכך — טוב, ואם לאו תריני מוסרך בידי השר והוא יעשה בך  
 כל מה שלבו חפץ. וירא החסיד כי אין מושיע ושוב אין לו שום המלטה  
 מידו ובשברון לבו היה מוכרח להסכים גם לזה. הלך עם השר וראה  
 את החלון ונכנס בעד החלון עד החדר אשר שם המטמון. ומיד יצא  
 החוצה ואמר: ב"ה שהציל אותי מהגניבה הגדולה הזאת! תמה השר  
 ושאל: למה? אמר לו החסיד: כי שמעתי שיחת משרתיו מדברים זה  
 עם זה ואחד אמר לחברו: שמור נא את סם המות היטב, כי בבוקר  
 ינתן בצלוחית הטי"א שלו, והיה המטמון לנו, כי אין בעיר יודע כלל  
 מהגווי"נש שלו. על כן דעתי שנלך תיכף להודיע מזה להשר, כדי  
 שלא ישתה ח"ו בבוקר מסם המות ובודאי יעשיר אותנו עושר רב.  
 השר כיון ששמו כך נתחלחל מאד ויאמר: לך לך לביתך בשלום, רק  
 את כובעך תן לי, ונטל הכובע שלו. והחסיד הלך לביתו בשמחה רבה,  
 כי ניצל מהגניבה הגדולה, ואף השר פרש לביתו ולא היה יכול לישון,  
 כי לבו מקשקש כפעמון. וכאור הבוקר אמר למשרתיו שיתנו לו הטי"א  
 ומיד נתנו לו, כי היה מוכן ועומד. כאשר הגישו לו הצלוחית אמר  
 להמשרת: שתה אתה! ולא אבה המשרת לשתות בשום אופן. והבין  
 השר שדברי החסיד כנים ונתן מן המשקה לכלב, וכאשר בא חצי  
 המשקה בפיו מיד נפל ומת. ויעש השר משפט למשרתיו ובעוד בוקר  
 שלח אחרי גדולי העיר והראה להם הכובע ויאמר להם: הכירו נא למי  
 הכובע הזה? ויאמרו: מכירים אנו בעל הכובע! ויען להם ויאמר: זה  
 הוא גונב הזהובים! ויענו כולם פה אחד ויאמרו: אדוננו השר, אי אפשר  
 הדבר, כי איש כשר וישר הוא וגם חכם גדול הוא ומיחסני ארץ. ויאמר  
 אליהם: מהרו וקראו לי את האיש הזה ויבוא אצלי! ומיד שלחו אחריו  
 ויבוא בשברון לבו. ויאמר לו השר, מכיר אתה כובע זה? ויאמר: שלי  
 הוא



הוא אדוני. ויאמר לו השר: ידידי, הנה כפי שגדולי העיר אמרו ממהותך פלא הוא דבר גניבותיך את הזהובים, כי רחוק אתה בתכלית הריחוק ממהות גנב. אבל רואה אני בחוש שזהו מן השמים כדי שתצילני מהמות המר. מיד שח כל אותו המאורע ואמר, מן הדין והיושר ראוי היה שהגון יגש הגדול יהא שייך כולו לך, כי די לי שהצלתי ממות, אך אם רצונך, הבה ונחלק בשוה לחצאין, ונתן לו חצי המטמון הגדול ומתצה זו היתה כמו מליון שמרלינג. ותחסיד שילם בכל החניות את כל הזהובים שגנב, בטובה.

ועתה, ידידי הקורא, אלכה ואשובה אל אישי הראשון ונשים מעינינו במנשה חיים הכהן ובקריינדיל משארני אשת בריתו ונראה מה יעשה בהם.

ויהי כאשר הזכיר מנשה חיים את ענין המאורע הנ"ל באזני זונתו, מיד נתכוצה לשונו ממש ונסתלק הימנו הדיבור ושניהם עמדו נפעמים ודבר אין בפיהם. אותה שעה נשאו קל וחומר לעצמם: ומה גניבה שחמורה ביותר וענשה מרובה, כמה רחמים נתגלגלו על ידה — בקשת נדבה בשעת הדחק לא כל שכן; ודאי נזירת ההנהגה הוא שחיותנו וצרכינו יהיו תלויין באחרים ואם נזירה היא נקבל. ובעצם אין בזה שום פגם, חס ושלום, העיקר רק העשיה ולשים שורש הבטחון מעומק הלב בבורא ית'. והנה בהיות עניני הפרנסה מסרידים והומן רעוע והשעה דוחקת, ילוד אשה איך יפקיע עצמו ממדת היכולת ח"ו? וקריינדיל משארני פתחה ואמרה: בוא וראה בפלוני שעשיר הוא ונכסיו מרובים ואף על פי כן הריהו נוהג כל שנה לילך למקום שאין מכירים אותו וחוזר על הפתחים ובונה עליותיו כמו רמים, אנהנו דלים וריקים שאין לנו אפילו פסלת שלחנו, נשב ספונים בבית? לא כן, אישי, אלא לך ועשה אולי ירחם בעל הרחמים ויעש עמנו חסד ולא ננוע ברעב ויהוירנו

יחזירנו לחנותנו ויפרקנו מכל צרותנו, ולכשירחוב — נשיב לעניים כפל כפליים. הלא ראה תראה, מנשה חיים, שכבר כלו כל הקצים סמש וחרב חדה מונחת על צוארנו. אלקים יודע ועד, כי כל עוד יכולתי נלחם בלחמתי נגד המחשבה הזאת! ומשואת פתאם באה על קריינדיל משארני ולא יכלה לדבר עוד ומדת המרירות התחילה שופעת תשעה קבין של דמעות מלוחות מני ים.

וכאשר קרבו הימים, ראו והכירו, שאין כאן הזמן לפלפל ברעב ובשב ואל תעשה. ואף מנשה חיים פתח ואמר: נסיון! נסיון! מילא! ח"ו שיש תשות כח למעלה ונפסק השפע העליון. שלמים וכן רבים נתנסו בכך וגדולים וטובים ממני, ומה לא יעשה הישראלי לצרכי הפרנסה. אותה שעה קרא על עצמו מקרא זה: לך לך מארצך וכו'. והיות שאין שום ענין מקבל תיקונו בדיבור בלבד, התחילו שניהם מזמינים את עצמם למעשה. קריינדיל משארני הכינה כלי גולה ומנשה חיים עלה אל רב העיר ויבך בדמעות שלישי ויספר לו את מעמדו ומצבו הרע ואת כל אשר קרהו. וירא הרב כי מנשה חיים בצרה גדולה מאד, נתמלא עליו רחמים והעלה עשן בקנה מקסרתו וחישב בדעתו וניסה את הנוצה והתחיל מעלה על הכתב כמה וכמה שבחים בנין הנצרך החשוב. ויכתוב הרב מכתב תעודה. ובמכתב ספר הרב איך זה האיש מנשה חיים הכהן היה דר פה עירנו ומעת היותו פה הכיר אותו לאיש נכבד ויקר אשר היה לו הון ועושר בביתו ושמש ההצלחה זרחה עליו, וכעת נהפך עליו הגלגל וירד עשר מעלות אחורנית ואין בידו להמציא טרף לביתו. ויען מסוה הבושה על פניו לפשוט יד לקבל ולבקש עזר וחנינה מאת גדיבי אחב"י לכן אזרתי כנבר חלצי להמליץ טוב בערו במגלת ספר, ותקותי לה' הטוב אשר על ידי זה ימצא עזר ישועה, כי אחב"י המתגדבים בעם יהי' לו לעזר, ליתן לו בכבוד כראוי לו, ולא יהי' כנהמא רכסופא

דכסופא. ואבקש מאחב"י גדיבי עם אלקי אברהם לקבל את האיש הזה בסרי פנים יפות בכל מקום בואו ולהעניקהו כראוי לו ועל זה נאמר והחזקת בו בכבוד ובזכות המצוה יפתח להם ה' את ארובות השמים ויריק להם ברכה והצלחה עד שיבלו שפתותיהם מלומר די. והרב התם את שמו על הכתב ביום שנכפל בו כי טוב לסדר יצו ה' אתך את הברכה באסמך ובכל משלח ירך וברכך בארץ אשר ה' אלקיך נותן לך, בשנת ברכך בנגד בקרבך לפ"ק. ולתוספת כח ועוז פיהם את החותמת באשו של גר וחתם בגושפנקא שלו. ויתן המכתב למנשה חיים ויצוהו שישים לדרך פעמיו ובכל עיר ועיר אשר יבוא יעשו עמו צדקה וחסד. ומנשה חיים נטל את תכריך ההמלצה ויצא מן הבית, ראשו עליו כנגל ועיניו גפוחות כשתי גאדות של דמעות, ולא הביט מעט או הרבה במליצה אשר זה דרכו תמיד בשבתו על גפי מרומי העושר בבוא אליו איש עני ואביון עם מכתב מליצה להשתעשע על אמרות הרבנים ונפת צוף מליצותיהם, ונעץ את המכתב בלב מר ונשבר, כולו מבוכלב כשכור. וכאשר נפל המכתב מתוך ידיו הרועדות ארצה לא הרגיש בו כלל, ואלמלא לא נתקל בו, היה חוזר לביתו כלעומת שבא.

ומנשה חיים שב לביתו וקריינדיל משארני לקחה מפה קרועה שלא ניתנה לתשמיש, ותפרש את הכר לפי מדת גודל המכתב להדביקו בדבק טוב, למען יעמוד ימים רבים, שהרי סתם ידים משמשניות הן ויש לחוש שמא יתקלקל המכתב קודם שעשה שליחותו. ויהי בעשותה את מעשיה ותתיפח מאוד ותזעק זעקה גדולה ומרה: מנשה חיים, מנשה חיים, מתי תשוב אלי? ולא יכול מנשה חיים לענות אותה דבר כי כבשו דמעותיו את גרונו ונימל כח הדיבור הימנו. ויתחזק מנשה חיים ויאמר: מי יתן ואשוב אליך מיד, ומה טוב ומה נעים שבתך אתך ולא הלכתי מזה כלל, אבל מה נעשה נזירה היא, ומי יודע מה שיסבב

שיסבב השי"ת. לכן זאת עשי קריינדלי, הנה שארית הכד מתכריך המליצה נשאר בידך, הוציאי נא מן הארג הארג הזה חוט אחד, חוט אחד ליום ויהי רצון כי עם כל חוט שאת מושכת למטה, יהא שפע וחסד ורחמים נמשך אלינו מלמעלה, ואם ירצה השם ובטרם יכלו החוטים בבד כלה יכלו גם צרותינו הרבות ושוב אשוב אליך ופקדתיך. בכל אופן סימן הוא, וסימן אינו מזיק ח"ו ומעורר גם את המלאך על הדבר. וקריינדיל משארני עשתה כדבר מנשה חיים בעלה. ותשם את לבה למכתב ההמלצה ולשארית הבד. ולפי שלא היתה אופה בתנורה מכמה שבועות ולא יראה שאור בכל גבולה, הלכה לבית שכנתה הקרובה לשאול שאור, למען היות לה במה להדביק את המכתב. "מה היום מיומים?" מתמה השכנה ושואלת, וקריינדיל משארני בולעת דמעותיה ועונה: "הוא... מנשה חיים שיחי נוסע לקנות סחורה והרי אני רוצה לעשות לו עוגת רצפים צידה לדרך כאשר הוא אוהב". "אדרבה, כורכת עצמה השכנה כתולעת ומדברת כמלאכי השרת, אדרבה וכי אומרת אני מה? אפי, קריינדלי עמרתי, אפי עד מאה ועשרים שנה. ואפילו בשביל שני מנשה חיים שיחי, ומי יתן ונוכה כולנו לראות מהרה אופים בביתך לסעודת ברית מילה!"

ומנשה חיים פרש לקרן זוית, נמל ספר תהלים בידו ובטרם יצא לדרך ישפוך שיחו ודמעתו על לחיו. רבונו של עולם! משוך חסדך שלא אצטרך לנוע על פתחי נדיבים. הוי, עשה עמדי אות לטובה. והדמעות מרתיחות את עיניו, אך הוא קרא יקרא, גונח מלבו והופך את הדפים ושטר של כמה מאות רייני"ש כסף לפניו לזטה במכתב אביו המנוח ובמכתב כתוב לאמר: הן לא ידע האדם את אשר אתו, כי הגלגל חוזר בעולם על כן חשכתי זאת למענך בני: בצר לך, חלילה, וקראת בתהלות דוד ומצאת את השטר הזה והיה לך לעזר ולסעד

ולסעד ביום רע וכו' ובכיה של שמחה פרצה בכל חדרי לבו: נושענו  
 נושענו. זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו. והנה קול שעמות  
 סוסים נשמע ושריקת שוט קשה מלטלתהו מעולם הדמיון. ומנשה  
 חיים עלה בכבש, ישב על העגלה אשר נסע עליה עד הנה לקנות  
 סחורה, והעגלה זזה ממקומה ופרשה לדרך והסוסים יחצו את האבק  
 ורחובות העיר בוצץ יחלפו יעברו, וקריינדיל משארני עומדת ומסתכלת.  
 תמח בסתר דמעותיה ומתאמצת לשמוע אולי יגיע עוד לאזניה משק  
 שעמות הסוסים. אך אין קול ואין קשב. ומנשה חיים נתן ידו  
 על נב צלחתו אשר שם מכתב ההמלצה. וכל רעיונותיו הרו עמל  
 ותוגה. ולאט לאט צנחה ידו משם וכל ענין המכתב התחיל משתכח  
 מעל לבו. וכששקעה עליו חמה החזיר פניו כלפי עירו ואל קריינדיל  
 משארני אשתו. אך אהה! נתקו נתקו רחובות בוצץ וקריינדיל

משארני נתעלמה מן העין. וערפל כהה וחום, ערפל

אלול, פרש כנפיו על פני היער ויכס את השדות

החשופים והמצבות הלבנות הבהיקו מתוך

שדה הקברות. רבוננו של עולם! צדיק

אתה וישר משפטך, אך יהי כן

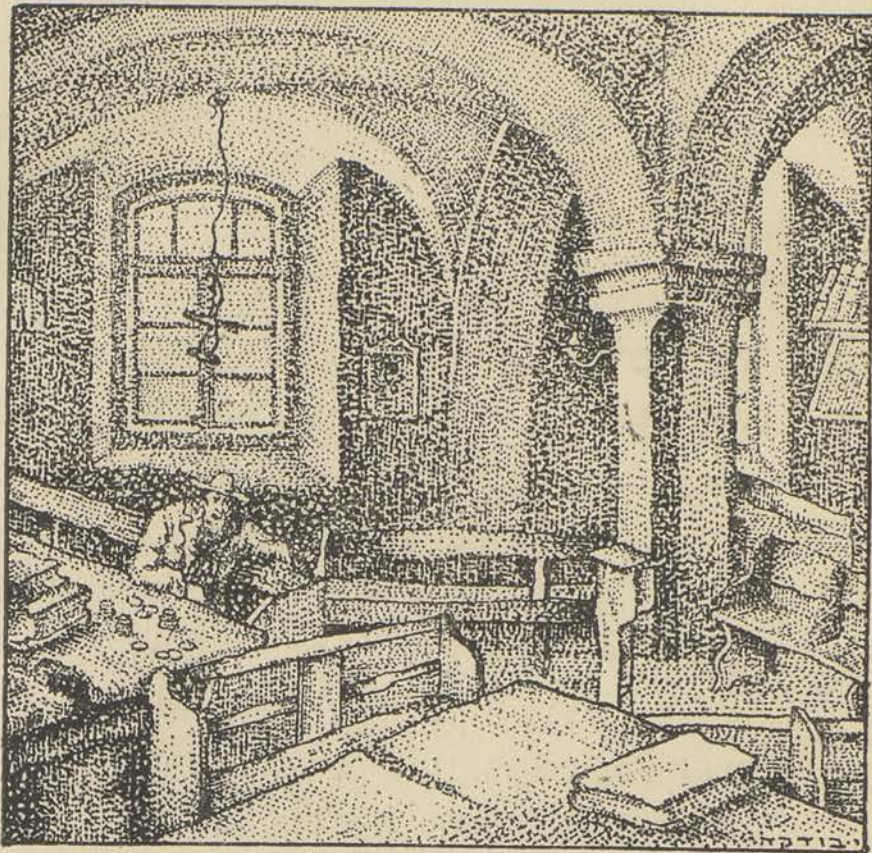
מזלם של כל שונאי

ישראל כאשר

עוללת

פה!

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]



יבאר איך טרחה ויגע מנשה חיים הנ"ל ואכל לחם חסד  
 וכבש פניו בקרקע והוסיף החן והחשיבות של ישראל,  
 וגם כולל קצת דברי תורה ומדות ומן הראוי שלא לדלג  
 עליהם כמעשה הדור הזה. אורחים פורחים וענין הגרנגרן  
 ור' ענזיל מסטרי וכל השומע יצחק. מה ראה על ככה  
 למכור את מכתב המליצה וסבת היריד והדיצה. שותה  
 שכור ומוחלין לו כל העונות וצרות יקיפוהו כעכנאי ויוצא  
 בבגדי היגונות. יזכור אשת בריתו יהמו מעיו ולא ישתקו  
 וכל יגוני הלב בזה הספר נחקקו.

---

עניות היא נסיון גדול, כי רבה רעת  
העני, כמאמר חז"ל: חסרון כים קשה  
מכולם. (ספרים).

וכתב מוהרי"א בספר צפורן שמיר, אמרו  
בתנא דבי אליהו: ואין כל בריה יורדת  
לידי צער אלא מתוך אכילה ושתיה  
ושמחה בהבלי העוה"ז. ומי האיש  
אשר ישמע דברי אליהו הנביא ז"ל ולא  
יקרע לבו לי"ב קרעים וימאס במשתאות  
וסעודות הרשות ושמחות המדומות.

---



עצם האסון כשהוא לעצמו, לבד היותו רע ומבהיל לראות את האיש  
הישראלי האמון עלי תולע בא עד ככר לחם, הנה כמה פחיתות  
יש עוד בזה, כמה נגויות יש עוד בזה, וכמה קלקולים הוא גורר  
אתריו, כאשר נספר בזה דבר דבור על אפניו. ואתה, המעיין הישר,  
הבט נא וראה:

ומנשה חיים בא אל אחת הערים שלם בגופו וכפול ביסוריו. והואיל  
ועדיין אמצע היום היה וראגת מטה ומשכב לעת עתה יש לה  
שהות, עמד ונכנס לחנות אחת שהיה קונה שם סחורתו בימים הראשונים  
הטובים. ראה בעל החנות את מנשה חיים אמר בלבו: הנה גבר לא  
יצלח זה בא לשאת וליתן בלי פרוטה בכיס. הפשיל ראשו לאחוריו  
כדרך התגרים שאינם מראים סבר פנים יפות אלא להנאתם, והחזיר לו  
שלום בשפה רפה כאילו כפאו שד. אבל מיד הכיר שלא על עסקי  
משא ומתן בא ופנה לו מקום נאה לישיב, ולא היה מתרפה להראות  
לפניו כמה מיני חבה כי הואיל לבוא בצל קורתו ולפקוד את שלומו,  
ולא עוד אלא שהזמינו לסעודה של צהרים וציוה לעשות לו מטעמים  
כי זכר את מנשה חיים בימי שלותו בהלו נר ההצלחה עלי ראשו. הנה  
כי כן עשה מנשה חיים בעיר ההיא כמה ימים בלי שום פעולה, אלא  
מחכך מלבושיו על חנם וסמוך על שלחן אחרים, ועולמו חשוך בעדו  
ואינו רואה ומבחין אם במושב רעים הוא יושב או לחם חסד הוא אוכל.  
אבל לכל קץ ותכלה, כן כלו שלשת הימים אשר עשה בבית האיש על  
דרך המאמר: ביום הראשון אורת, ביום השני טורח וביום השלישי סורח  
ויצא למקים שיצא בלי שום תשועה והגיע למקום שהגיע עיף ויגע, רעב  
גם

גם צמא כי לא בא אוכל אל פיו משעה שפרש מן החנוני. ובהיותו ביישן מטבעו להכנס לאכסניה ולתבוע אוכל בפה חזר כלעומת שבא עד שמצא ערלית אחת יושבת בפתח עינים אשר על דרך העיר ומוכרת פירות ומיני קטניות ושאר ירקות. ויראָהּ מנשה חיים ויט אליה אל הדרך ויאמר: הבה נא ואקנה פרי לברכה — זיין לשונו בשפת הערלים כהרב בערב פסח למכירת חמץ, וקנה הימנה צנן ובצלים וקשוא ונמל ידיו ובצע על הפת שצררה לו קרייגדיל טשארני אשתו בצאתו לדרך, וחתך את הפירות וסדר סעודה לעצמו ותבל את הסעודה בכוס יי"ש, עד שצהבו פניו מכח מאכל ומשתה ונתחזק לבו ונכנסה בו רוח יתירה ובירך בהרחבה וקם.

והנה איש עני ואביון אשר אין לו מכיר ומודע מסתמא הולך תחלה לבית המדרש לנוח שמה מעט מעמל הדרך ולהנפש מתלאותיו, וכן עשה מנשה חיים, ויבוא אל בית מדרש גדול, מלא להקת המון בני תורה, רכי שנים וחרפי דעת נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, העמיד מקלו ותרמילו באחת הפנות ויקח לו ספר לעיין בו. כמעט שראוהו באו ונתקרבו אליו, סבבוהו גם סבבוהו, נתנו לו שלום ושאלו אותו כמנהג העולם: מאין ולאן ומה ראה על ככה להטריח עצמו לכאן? היש לו אב ואם בבית הקברות בעיר הלזו ובא לפקוד קבר אבותיו או דרך מסחר לו, איזה משא ומתן של עסק? ומנשה חיים לא טמן לשונו בצלחת, והשיב בנחת, בטוב טעם ודעת, יפה לאוזן שומעת: שאלה גדולה שאלתם! למה זה אנכי כאן? — ודאי לא באתי לכאן אלא להתחקות על שרשי כנוים של אנשי קהלתכם, למה קרויים מתים? כלום מן המתים שהחיה יחזקאל הם או מבני בניהם של מתי מדבר הם? ואפשר לכך קראם העולם מתים על שום שעוזבים אורה הנון שכמותי ואין דואג ואין עוזר עד שיכלו כחותיו וימות ברעב. כה אמר מנשה חיים וכן היה נוהג בכל אתר ואתר, שאין לך מקום במדינות הקיר'יה

הקיר"ה שאין לו שם לוואי. ומה לנו גדול מלמכרן אשר שם מלכים ימלוכו, מאן מלכי רבנן, ועשירים אזרו חיל ובכל זאת כנויה עמה. ואלמלא הלבנת פנים יתירה, הייתי מגלה לפניכם, רבותי, אפילו כנויה של בוצץ. הקיצור, לא הניח מנשה חיים עיר שלא המתיק בה עצם מרירות בואו על דמיון זה. בא לק"ק פיטשיניזשני-חוביצה זומא אמר: לא בא לשם אלא על מנת לידע למה האזוים מהלכים יחפים ובני תלמוד תורה ערומים? בא לק"ק קראקא המעטירה אמר: לא בא אלא לשאול מפני מה אין אומרים בקראקא „תתנגו" כמו שכתוב במחזור. הקיצור לפי כנויו של מקום כך היתה שאלתו, והכל על דרך צחות יפנים צהובות ובהנעת ראש כאילו אין לו בעולמו דאגות אחרות. ומדה זו פרסה חנו בעיני הבחורים ואף גדולים וטובים הפליאו טבע מהותו. שמעו חובשי בית המדרש דבריו נתבדחה דעתם עליהם ונתקרבו אליו יותר ויותר והוכיחו אותו בענוה ובראיות ברורות שמיום שברא הקדוש ב"ה את עירם לא מצינו אורח נוע על פני חוץ ואין מאסף אותו הביתה, ואפילו עני שבעניים מזמין ברצון טוב אורח לביתו, שהרי מלבד מצות הכנסת אורחים הנה שכרו בצדו שבני הבית מתביישים להרעיש את השלחן מרעב ומסתפקים מפני הכבוד במה שנותנים להם. ואמרו לו: ר' קרוב, לחנם יוציא לעז על עם ה', רחמנים בני רחמנים, מצדיקי הרבים וגומלי חסדים. אדרבה שמחים הם מאד לפגוש אדם שלא הכירו מעולם כי זכו לאהוב אדם מישראל שלא אהבו מעולם. אלא למה קרויים מתים? — צא ולמד מה שעשה חמ"ל הצורר ימ"ש, שהרג ואבד את כל הקהל הקודש ולא הניח אחריו כאן אלא עיר של מתים! כשמוע מנשה חיים את הדברים האלה נאנת אנהה גדולה ומרה. אך אנהה הולכת ואנתה באה והתכלית לעולם עומדת. ובני החבורה שידעו עצם תכלית בואו נתפרשו זה לכאן וזה לכאן ונמלו ספר אחד והוציאו משם עמוד חלק והתחילו מונים באצבעותיהם

באצבעותיהם את שמות הנדיבים אשר בעיר ורשמו בעט עופרת על הגליון, למען היות לו למנשה חיים מראה מקום אל מי מהם יפנה ולא יכתת רגליו על חנם אל הקמצנים והצייקנים אשר בבוא עליהם עני לא די שאינם נותנים לו כלום, הנה יתנו עליו קול או גם יגרשו אותו בחרפה באמרם: איך נוכל לתת את עמלנו ואת כספנו לאיש מפור דרכיו אשר ישוטט כל היום בחוצות קריה, כאילו מן השמים ממטירים גֵּעִלִים. באמת אמרו, ראוי היה שיתלקטו שני בני אדם הנונים לדבר מצוה ויצאו על פני חוץ לאסוף בעד מעלתו לפי מעלת כבודו. אבל הואיל ואלה שאינם מונעים עצמם מן המצוה כבר טרחו ויגעו וחזרו והלכו בקיץ זה כמה וכמה פעמים, חשיבותם ממילא נפקעת וממילא מוטל בספק אם יביאו במרחתם מה. ואלה שעדיין לא הלכו ודאי שלא ילכו אף עתה. מה נפשך, יש בהם ממדת רחמנות, הרי מקום היה כבר לעשות בזה. אלא מה? — אין בהם ממדה זו, חזרה קושיה למקומה: מה היום מיומים? ומעשה ואנשי הסד נאספו ואמרו לו לפלוני: הגיעה שעתך להנאות עני הגון במרחתך, צא וקבץ בשבילו, הנביה כתפיו וקימט שפתיו ולא נשמע להם. יש אומרים: פשוט, אין אהבת המקום ואהבת הבריות תקועה בלבבו ויש אומרים: אדרבה ואדרבה, ולמה לא הלך? אלא שחם על בגדי שבת שצריך ללבוש לכבוד הבריות שיתקלקלו מתוך הליכה.

עוד הם מדברים והדלת נפתחה לרוחה ואנשי העיר באו אל התפלה. הערב ירד לעולם ושירש אור היום, השמש הדליק את הנרות והמתפללים רחצו ידיהם והתפללו מנחה ומעריב. מנשה חיים שפך שיחו עד תום כל ה"קדישים" ונתן דעתו לימול איזה ספר לעיין בו, אך תיכף ננש אליו אדם אחד ונתן לו שלום והזמינו לביתו לאכול עמו פת ערבית. מנשה חיים נגרר אחריו מחמת שלא היה יכול לסרב. ובעל

ובעל הבית הכניסו לתוך ביתו, הנדיל אור העששית ופרס לו מלחמו. ואולם מנשה חיים ישב לא יפתח פיו, ובלבו יתחנן אל ה' כי ישלח לו חולי מעט, כדי שתהיה לו סבה למנוע עצמו מסעודה שאינה שלו. והאיש ברוח שפתיו ישיבענו נחומים, יפק מנפשו לרָעב. וכאשר כלו לאכול נתן לו מדור ומטה למנוחתו. וישכב מנשה חיים וירדם. אפס מנוחתו לא נעמה עליו, חלומות ובעותי מות הדריכוהו כל הלילה מנוחה. כה עבר הלילה, התרנגול קרא בשניה והשמש קרא לעבודת הבורא ומנשה חיים קם והלך לבית המדרש וכוון לבו בתפלתו ויצא לפעלו, אולי יתעשת ה' ויתן רחמיו בלבבות ואסף מעט כסף ושלח לקריינדיל טשארני אשתו. כה חשב מנשה חיים, אך למה נדמו מחשבות אנוש! הרבה ירודים חשבו כמנשה חיים ומה עלתה להם? כי רבים העניים בעיר ולא אחד הוא בישראל, ובכל מקום שבא כבר הקדימוהו אחרים, וכאשר גלל את מכתב ההמלצה להיות לו לפה ולמליץ, אמנם לא דחו אותו בשתי ידים אך מעקימת השפתים היה ניכר כי גוי עם עסק קטן כקוצו של יוד חשוב בעיניהם יותר מכל מעשה החסד והצדקה. והמליצו עליו ועל בואו: תבן אתה מכנים לעפרים וצפרדעים למצרים, כלום חסרי עניים אנו בקהלתנו, כי באת להוסיף עליהם. ומנשה חיים כבש פניו בקרקע וצרורו נקוב כשהיה. הן מי לא יודע כמה קולות של אוי ואבוי יוצאים. וכמה גניחות וכמה תנועות משונות באות עד ששמים יד בכיס, וגם כי ישימו יד בכיס הן לא בנקל יוציאו פרוטה; וכמה יגיעות וכמה תנועות עד שזוכים ורואים צורת מטבע. כה עבר היום ושקעה עליו חמה, ואחר היום ההוא עבר גם היום השני והימים הבאים לא היו טובים מאלה, ושבוע כלה ומנשה חיים יהלוך, חנויות ושנקים ידודון ועיר ומתים יעבורו והוא מושך עליו רחמי הבריות וכיסו ריק כשהיה, ואין לו אפילו כדי לשגר לאשתו העלובה לשבת הבאה. ויחל עוד שבעת ימים וירא בעניו ובצרת אשתו וילך גע ונד ואין

ואין מושיע, וימים עוד הרבה עברו עד שהספיק לשלוח אליה אנורות אחדות להחיות ברעב נפשה. אך הוצאת המשלוח היתה רבה בעיניו לעומת הפרוטות המעטות אשר שלח לה והסכים בדעתו לצרף פרוטה לפרוטה לחשבון גדול ולשלוח כל הכסף בבת אחת. וכה נשבת גם מרוץ אנרותיו, כי נאחו בסבך הטרדה ולא כתב אליה עוד. והיה גולה ממקום למקום, מעיר לעיר ומכפר לכפר ובדעתו לשוב כל יום לביתו, ומתוך כך ראה והכיר שהש"ית ועולמו גדולים יותר מכפי שמשערים בין בוצץ ויזלוביץ ונתגלגל כמה וכמה גלגולים. ובמשך הזמן נשתבח גורלו משהו, מחמת שנתרגל לאכול בעיקר על שלחן אחרים וצמצם בהמעות שקבץ, ובאמונתו התקועה במשכן לבבו ידע לתבל את השלחן בריח תורה ולהטעים את מעשהו מתוך ספרי יראים, שעל ידי הכנסת אורחים שמקיימים, החן והחשיבות של ישראל מתעלה ומתרומם בפני כל, הן ברוחניות והן בגשמיות. אך אוי לנו מפני הרמאים וכמו שביקש ירמיהו על אנשי ענתות שיוכשלו בעניים שאינם מהוגנים. ואיך ידעו מי הגון ומי לאו? על כן טוב שלא לקפוץ יד, ועל זה הכתוב אומר: כי ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם. וכשמנשה חיים סועד על שלחן אחרים ודאי אינו מכשילם חלילה בעני שאינו הגון, אדרבא גומל נפשם הוא, ולא עוד אלא שמזכה בגופו אדם מישראל. וכל אימת שהיה סועד על שלחן אחרים היה מתבל את שכר המצוה וטובתה. אצל בר אורין פותח מנשה חיים בדברי תורה. ואם בעל בית פשוט מארח אותו בתוך ביתו הריהו שח משיחתם של צדיקים. אצל בר אורין מנשה חיים מה אומר? — והנה איתא בגמרא: אורח טוב מה הוא אומר? כל מה שמרח בעל הבית לא מרח אלא בשבילי. הרי קשה, לכאורה, מה נפקא מינא, אם מרח בעל הבית בשבילי או בשביל אחר? אמנם מוסר גדול למדו אותנו רז"ל בדברי קדשם, כי בעת בריאת האדם נבראו עמו כל מוונותיו לכל ימי חייו.

רק

רק אחר שחטא ועירב טוב ברע נפל תחת מרדת מרחת הזמן שצריך  
 למרות בשביל מזונותיו. וכן הוא הדבר אצל כל אדם, ועובר אורח  
 שמזונותיו מוטלים על בעל הבית — מרחתו גם כן על בעל הבית.  
 ואם האדם עושה תשובה ומתקן מעשיו — פרנתו מוכנת ומזומנת לו  
 בלי שום מרחת. ואם כן, אם עובר אורח זה יראה שיש מרחת רבה  
 לבעל הבית, אינו יודע לשם מי כל המרחת הזאת, אם בשביל חטא  
 האורח שהטיל מרחתו על בעל הבית או המרחת בשביל עצמו היא,  
 שגם בעל הבית לא תיקן מעשיו. וזה מה שאמרו רז"ל: אורח טוב  
 מה הוא אומר? כל מה שמרח בעל הבית, היינו שצריך להטריח על  
 המזונות, היא בשבילי. רצונו לומר בשביל חטאים שלי שהם גרמו מרחת  
 ומרדה לבעל הבית. נתארח מנשה חיים אצל בעל בית פשוט, שח  
 משיתתם של צדיקים: כגון מה שסיפר הרב הקדוש מנשחיו שהיה  
 בכרדיטשוב איש הגון ושמו ר' ליבר ז"ל. פעם אחת, בליל חורף,  
 אחר היריד בא אדם אחד לביתו, שראה שעדיין גרו דולק, קבלו ר'  
 ליבר כדרך הכנסת אורחים והציע לו בעצמו מטה לשכב עליה.  
 אמר לו האורח: למה זה מעלתו מטריח עצמו כל כך להציע לי?  
 השיבו ר' ליבר: סבור אתה לך אני מציע — לי אני מציע! וכזונתו  
 שמציע ומכין לעצמו בעולם הבא. ובספר אמרי קודש מהרב הצדיק  
 ר' אורי השרף מסטרליסק הזהיר שיהא על שלחנו של אדם אורח בכל  
 סעודותיו, אפילו אוכל כל שבעו כגוי גמור נחשב כאילו כיוון כל  
 כזונת האר"י ז"ל. והמעשה מר' אליעזר אבי הבעש"ט הקדוש שהיה  
 מכנים אורחים גדול הרי ידוע לרבים. נתגלגל מנשה חיים לביתו של  
 עשיר והיו שם חכוכים ודברי ריבות בין איש לאשתו, אפשר מפני  
 שאשה עיניה צרה באורחים ואפשר משום דבר אחר, יודע היה מנשה  
 חיים להמתיק את הענין. ואף על פי שאינו מכיר אלא במקצת הענין,  
 מכל מקום נסתייע בקריצת עיניו המפיקות דיבור הלב ובתנועות אברי  
 הגוף

הגוף להסביר את הענין באופן גאות לשניהם. והיות שרוב הנגידים יתנהגו בשגעון ועקרת הבית אינה מונעת את עצמה לבזותו בפניו, ישכך מנשה חיים חרון אפה, יזכיר דברי מוהר"ן ז"ל בענין זה, שמה שאנו רואים שכל הנגידים הגדולים כמעט כולם הם משוגעים, ממש כמו שאנו רואים בחוש, שכל מי שהוא עשיר שגעונו גדול, דע כי הממון עושה אותו משוגע, כי הממון הוא מנפילת העשירות של הנביאים, כי כל הנביאים היו עשירים, עיין נדרים דף ל"ח, והנבואה כשבאה על הנביא היה כמו משתגע. כפירוש רש"י ז"ל ויתנבא — ואשתמי. ואצל הגבירים הנ"ל נעשה על ידי הממון שגעון גמור וע"כ הם נעשים משוגעים על ידי עשירות שלהם. מתוך משל נאה ומעם מספיק כזה הנגיד והנגידה ששים ושמחים ורזים נחת, ומתפייסים בשעה טובה ומוצלחת, העשיר נעשה רך כשמן זית, והעשירה עקרת הבית, מטיבה פניה וצוהלת, ומנשה חיים אוכל סעודה כפולה ומכופלת.

ומנשה חיים מצא תן בעיני אלהים ואדם. והגם שהיה קובע מקומו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות אצל הכיור בין העניים והאביונים, הנה הפלה אליו השמש חסדו ובחר בו מכל הנדכאים והיה מכבדו לעלות לתורה פעמים בשני וחמישי בשבת ופעמים אפילו בשבת לקריאה של מנחה. אמנם כל כמה שאפשר היה מנשה חיים בעצמו משתדל שתהא עיקר ישיבתו קרובה לצפון, ואם הדף הדפו מולו וישב בין אורחים ופורחים, ניכר היה מתוך עצם ישיבתו גופא שלא כאן יכירהו מקומו. אך ירוד ירד האיש פלאים וכל ה"עליות" לא הועילו אותו דבר עד כי ירד מאד עד הדיוטא התחתונה, וממילא נתקרב קורבת מקום אל העניים והאביונים, וקבצנים מקבצנים שונים, והיה יושב ביניהם ושומע שיחותיהם: היכן סעדו בשבת שעברה והיכן עתידים הם לסעוד בשבת זו ומספר המאכלים שאכלו ומספר המאכלים שחשבו לאכול



לאכול ולא אכלו, ומקנחים את הקצף הלבן השוקק הזוחל על שפתותיהם השחורות כתולעת, ומהם מזרזפים אלות וקללות לעשירים הללו שרואים בטובה שכזו כל ימיהם. כמה תדריהם מרווחים, כמה הרוחה יש שם לשר של רעב שיבוא לדור אצלם. פלוני העשיר, כל שעת האכל עינו צרה בך, פתך מלועך היה מוציא. אבל הגישו את החרדל, הגישו את המרור, מיד נעשה רך כשמן זית: אכול נא, הוא אומר, אכול נא, אורח חביב! חרדל ומרור אינו מונע ממך אפילו כל הקערה כולה, אלמוני כיון שהגעת לפרוס ברכת המוציא מיד ספר לו כל עסקי עירך, ועד שאתה מספר תהיה גורר הכל ואוכל כל הסעודה ואינו משייר לך אפילו כזית. ופלמוני מפטם אותך בזמירות ואין שם אל לב כי קערתך ריקה. וגם כי יעמידו לפניך קערה גדולה של רוטב כלום רוטב הוא — מים שאובין הוא, ואין לך אלא לפשוט בגדיך ולקפוץ לשם לטהר עצמך לכבוד שבת אם בעל נפש אתה. קיצור הדברים, מנשה חיים יושב, אוטם אזניו תחלה משמוע והדברים נכנסים מאליהם ולבו מתפקע מצחוק — ובאמת מי לא יצחק באותה שעה? ומעשה בקבצן גרגון חצוף ובלען, שקבל פתק מגבאי צדקה לסעוד בשבת אצל ר' אשר ענזיל מסטרי: נכנס אותו עני ערב שבת לבית המרחץ, נזדמן שם אף ר' ענזיל הנ"ל והעני לא הכירו כי שניהם ערומים היו ולא ניכר שוע בפני דל. שאלו ר' ענזיל מי הוא? השיבו: עני אני! חזר ר' ענזיל ושאל: עני אתה והיכן אתה סועד בשבת? ענה לו: וכי יודע אני, חלקו לי שלחנו של איזה ענזיל שמנזיל! ודרך גנאי אמר כך. מיד הכיר הרב מהותו ועיקם את שפתיו כאדם שאומר: אוי לך ולמולך, אוי לך ולשלחנך! סבור היה אותו עני שהדברים כהויתם ור' ענזיל זה אינו מספיק חלילה סעודה מספקת לאורחיו, עמד ושאלו על כך. ענה לו ר' ענזיל: מילא, הרי שוב אין לך ברירה והדבר אין להשיב ומה שיהיה — יהיה, אבל המקדים ואוכל לפני סעודה זו כהוגן, מובטח אני בו שאינו

שאינו יוצא משם רעב! שמע אותו עני, הלך ונודרו והומין לעצמו סעודה הגונה בממונו, וקודם שנגמרה תפלת שחרית של שבת הלך ומילא כרסו עד כדי גרונו. ואחר שאכל ושתה נטפל לו לר' ענזיל. וזאת לדעת שר' ענזיל עשיר גדול היה ונחת שלחנו מלא דשן והעניים ירויון מדשן ביתו ויון עדניו ישקם. נכנס ר' ענזיל לביתו וכירך את בני ביתו בהרחבה והתקין עצמו לסעודה בזמירות ותשבחות. קידש על היין ומוזג כוס הראויה להתכבד בה גם לארחו וחלק לו מנה יפה מכל מיני מאפה: גלוסקאות וחלות דבש ועוגות צמוקים ולחמניות דקות של שקדים ופת עשויה עם ציקאד"י ואגוזים ופת שנילושה בשמן ומי פירות ופירות שונים, והעמיד לפניו יין שרף פשוט ויון שרף מבושל במשרת דובדבניות ויון שרף מהול במיץ שזיפים ודמי ענב; ועד שישבו ואכלו הגישו כמה מיני דגים, דגים ממולאים, דגים שרויים בנרד ואהלות וסתם דגים שאכילתם ברקיקים ועוגות שמושיבין על גבי גחלים ושורין אותן בביצים ובנפת צופים. ור' ענזיל יושב בראש השלחן אוכל לשובע נפשו ומסתכל בעני המהפך בחררה וטובלה בציר הדגים, פעם בכה ופעם בכה ונהנה ושמח ומורזו לאכילה לכבוד שבת, עד שנמרו סעודת ר' חידקא. נמרו סעודת ר' חידקא, הגישו מים ליטול ידיהם לסעודה של שחרית, ועל השלחן מבהיקות חלות גדולות נאות ויפות כמספר שבטי ישראל צהובות כחלמונות של ביצה, זרועות גרעיני קצה, כלן מלאות חן וקרומ של ביצים שורה עליהן. בצעו על הפת, הגישו לפניהם ביצים מטוגנות בבצלים ובגלדי שומן וביצים מרוסקות בחומץ וירקות וביצים בצנן וקשואים והצנן מוטל בקערה ומעלה הבל וכבד שרויה בדבש ומחול פטום באורז ושומן וקורקבן וכבד ומשמני בשר ורוטב ויון מארץ הגר ורוטב קפוא וחמוץ וכרעי פרה בשומים, והשלחן הערוך והמלא ברכת ה' הריהו ממש משתבר משפעת המאכלים, וריח המאכלים כריח גן עדן. אבל מה יעשה העני ובטנו מלאה? ור' ענזיל טורח עליו מורזו ומארחו

ומארחו: סעד נא ר' יהודי, אכול מזה וגם מזה אל תנח ידך, שבת היום לה, אכילה בשבת מצוה. אפשר אינך רוצה באלה, הרי אפשר להביא לך דברים שיטעמו לך יותר. ומיד קרא: מהרו והביאו את הפשמידא הראשונה ומזגו לו כוס מי דבש! ועוד מלתו על לשונו וכל מנעמי תבל ומעדני פורים לפניו ובעל הבית דוחק: סעד נא, סעד, אורח הגון עושה כל מה שבעל הבית אומר, אי אפשרי בבחינת „וואכלו“. הקיצור, העין רואה והלב חומד, אבל מה יעשה והבטן מלאה והמעים אטומים וסתומים ואינו יכול ליהנות אפילו כמלא נימא, נכנסה בו חימה ונתלהב דמו וקפץ על רגליו וצעק בקולי קולות: תיפח רוחו של אותו אדם, תיפח רוחו שרימני תמול במרחץ! ור' ענזיל וביתו ישחקו עד בלי די, ויתענגו כדבר אדני, והאמהות והשפחות משמות, והעני חובק אשפתות.

אבל דברים אלו תחלתם שחוק וקלות רוח וסופם מכאוב לב ומדקרות חרב, כי קוץ קצה נפש ר' מנשה חיים בחיי גדודים והרפתקאות והיה משתוקק ומתאוה ומצפה לשוב לביתו לפקוד את נהו ולקומם הריסות מסחרו כאשר אמר. אבל מה יעשה, וכסף אין לו? ולך ועשה קומץ בלי אצבעות. וימים רבים היה מתגורר באשר התגורר והתענה באשר התענה, ובכדי לקרב קץ ישועתו שנה את טעמו ותפש לו מדה אחרת והאיץ בכל מי שפגש כי יתן לו נדבת יד, ואשר לא יתן על ידו יוציא בעל כרחו. כה עשה מנשה חיים כמה שנים, עד שקבץ מנה יפה ונתן דעתו לחזור לביתו, זו אשתו, וקבל עליו על להבא לחטט אחר מדת הקבצנות כי רעה היא וידר נדר לה: כי ישוב לביתו בשלום ויקומם מסחרו ההרוס ויהנה מיגיע כפיו דרך מסחר, אז יוסיף כהנה וכהנה לכל נדכה ושפל-מעמד לבד נתינת הצדקה, לקיים מצות עשה: „נתן תתן פתוח תפתח“ ומצות לא תעשה: „השמר לך פן יהיה עם לבבך

לכבך וכו' הכל כפי השנת ידו. ברם מה נאמנו אמרות המדרש: אין  
 אדם מת וחצי תאותו בידו, יש לו מנה רוצה מאתים. והנה ימים רבים  
 חלפו עברו בשטף הזמן ולביתו לא שב. כי לא הסתפק מנשה חיים  
 במאה ועיניו היו הומות ומתמות למאתים, כי אמר איכה אשוב לביתי  
 והכסף אשר בידי מה הוא? באמת אמרו, כשאדם נכנס בעסק הקבצנות  
 מראין לו מן השמים התרחקות ודומה עליו שמרחיקין אותו ואין מניחין  
 לו כלל לאסוף כדי צרכו, ולא ידע שאין זה אלא כדי להרחיקו משפלות  
 פחותה על להבא. והמשכיל בעת ההיא ידום ויזכור „ארחות חיים“,  
 מה שצוה ר' אליעזר הגדול: בני הוי זהיר לאכול את העשבים, ואל  
 תשאל מבני אדם, תבחר מתנק לנפשך ואל תצטרך לבריות! וכן קלל  
 הנביא: ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו! ומי האיש אשר  
 ישמע את דבריהם ולא ירתע לאחוריו. אך לא ידע האדם גנות מעשהו  
 ונגעי עצמו אינו רואה ולא עוד אלא שמטעה עצמו ומערב מצוה  
 כביכול בעבירה, כדרך יצר הרע שמתלבש במצוות תחילה ומטעה  
 כאילו מסית לדבר מצוה. והריהו ממשך את גודויו ומחשיבם לפני  
 המקום כאילו יוצא גולה לשמו ית'. ובאמת מה רבו טרחותיו ויגיעותיו  
 בדרך, פעם יסע בעגלה טעונה או בקרון שבור ופעם ילך רגלי,  
 ובבואו אל אחת הערים לתת מרגוע לגוו ולאבריו שנידוכו בהליכה  
 קשה ומפרכת אין לפניו לא ממה מוצעת ולא כר וכסת או דרגש  
 אלא ספסל קשה שבבית המדרש. ויזכור מנשה חיים את קריינדיל  
 טשארני אשתו ומעיו המו לה. וביחוד בערבי שבתות בשעה שהיתה  
 עומדת לפניו או בעצם חנה ויהדותה וכלים לבנים בידיה, וכורכת  
 בורית בתוכם ומזרותו לילך למרחץ, כדי שיהא מספיק לשוב לביתו  
 בעוד יום ולטעום מן הדגים, הדגים של שבת. ממש הקנה מסתלסל  
 מאלו בניגון שיר השירים ויוצא ברננה, אבל מיד קולו מתרופף ונשמט  
 קודם ליציאתו. קריינדיל טשארני מנודה מביתה, קריינדיל טשארני  
 גולה

נולה ושומעת קידוש מפי אחר ואני עומד ומזמר? אותה שעה מתקנא מנשה חיים אפילו בקבצנים הפשוטים השמחים אלי גיל, ישישו כי ימצאו סעודה מספקת בשבת. והריהו כואב ומצטער בצרתה של אשתו, נונח ובוכה מאין יבוא עזרו וישוב אליה. וכל רעיונותיו הרו עמל וילדו מפח נפש.

ויהי היום ומנשה חיים עומד ומתאנח, והנה עני אחד עבר עליו וירא כי צר לו, כי זאת המדה ניכרת על כל הפנים כדכתיב: וירא אותם והגם זועפים. וכתיב: פניך רעים ואתה אינך חולה? דחק עליו העני שיספר לו למה, שכן אמר שלמה בחכמתו: דאגה בלב איש ישחנה, כלומר ישחנה לאחרים. גזקק לו מנשה חיים ושח לו כל המעשה. מיד פתח העני ואמר: אי לך, ר' קרוב, גבר לא יצלח אתה, שאלמלי היה מכתב המלצה זה בידי, חייד! אוצרות קרח הייתי נוהל בו, ואתה, מה לך ולו ואינך עושה בו. ולמה אינך עושה בו? הואיל ומתבייש אתה, וכל המתבייש על דברי קבצנות, לעולם לא יראה בטובה ובא וראה כמה גמוכי הרוח שירדו מנכסיהם ומה יתנו ומה יוסיפו להם אלפי המלצות כאלה ואדם ביקר שכמותך אך אבד יאבד חלילה בעניו בתבל הלזו!

כה אמר האיש וקרץ בעינו האחת, חתר בנעלו המסומרת על רצפת בית ה' והחזיק את מנשה חיים בגלימתו והראה לפניו כמה מיני חבה. ומנשה חיים נפעם מדבריו וחבתו היתירה ננעה עד לבו, ויחשוב: הנה במרחקים עוד אפשר לפגוש איש אשר יהגה לי רחמים באמת ובתמים, אבל אוי לי כי ינדוף כמעט רנע ושוב עלי להגות בבני בוצץ ויזלוביץ ובעמל הדרך ובטרדת המזונות, ומי יודע אם אפגשו עוד. והקבצן עומד לו ומסתכל מתוך רחמים בפני מנשה חיים הקודרים והמדולדלים

והמדולדלים וחטמו מבריק שבעתים והריהו מדבר בנחת, בקול רך משמן: באמת אין עצה ואין חכמה ואין תבונה כנגד מול רע, אך הט אזניך ושמע. ופתאם אחז את מנשה חיים בגלימתו ויאמר: שמע ר' מנשה חיים, בין כך אתה אומר להסתלק מן הקבצנות ולשוב לביתך, אלא מה? עדיין אין סיפק בידך לכך? שמעני נא, ר' מנשה חיים, הלא אנשים אחים אנחנו, מכרה כיום את מכתב ההמלצה לי והרי אני פוסק לך כמה שאתה רוצה, ולא עוד אלא שמצוה אתה עושה בי ולצדקה יחשב לך!

שמע מנשה חיים ויתעבר, כי איככה ימכור את מכתב המלצה, הן שמו נעוץ בתוכו וכבודו לאחר לא יתן, ולא עוד אלא שיביא את הבריות לידי מכשול ח"ו שיוסמכו על ההמלצה ויתנו למי שאינו הגון, כי מי יודע מהותו וטבעו. לגלג אותו עני וחזר וכפל דבריו והלעיב בו ובמאוננו והיה בוזה ומתעתע מעמיו ונמוקיו עד שנכנסה עצתו בלבנו. לא היה מנשה חיים יודע מה לעשות, אוי לו אם ימכרנו ואוי לו אם לא ימכרנו: ימכרנו? — הרי שמו נעוץ בתוכו, נמצאת ננותו נמשכת אחריו והריהו בא לידי בושה וכלימה ובזיונות ושפלות ופחיתות, כי מי יודע עצם הנהגתו של זה; לא ימכרנו? הרי דמים מרובים הוא פוסק לו ואפשר לחזור בהם לביתו וקריינדיל משארני לא תקפת יותר ימיה ברעב ואף הוא לא יהיה נע ונד בעולם.

כה הגה מנשה חיים והעני כאילו הבין עשתונותיו ואמר: תאמר לכבוד שמך אתה חושש, והרי לא אחד אתה בעולם, כמה מנשה חיים איכא בשוקא. שמע, ידידי, לעצתי ואל תתחכם יותר מדי, אז ייטב לך כל הימים ושבת לביתך בשלום ועבדת את ה' מתוך ישוב הדעת והרוחה

והרוחה. ומדי דברו בו וידו מהפכת בכיסו ומצלצלת בשקלי הכסף ולב  
הבשר הומה ומהמה, מעיו ירקדו בקרבו, והקבצן מוסיף ומהפך בכסף,  
מוציא אדום זהב וכמה וכמה זקוקים ושני זהובים פוליש, ומנשה  
חיים חוכך בדבר ועינו האחת כלפי החטא. והקבצן עומד בשתיקתו,  
ישים אבקת טבק"ה באפו המעלה עשן וחוזר ועוקר מן השרש כל  
נמוקי וטעמי מנשה חיים ומקעקע כל פתח חרטה. ומנשה חיים הוציא  
את מכתב ההמלצה, ויקח כסף מחירו ויאמר: הרבה ראיתי בחיי, אבל  
פקת שכמותו עוד לא ראיתי, ממש שד משחת הוא. תוך כדי דיבור  
סמר עצמו על פיו על שום שהזכיר שם של ש"ן דל"ת בין השמשות.  
ואגב ניער בכפו מן השלחן את האבק אשר שפך בהוציאו את מכתב  
ההמלצה, והכיס המלא מטבעות מושכו למטה לארץ, והאיש הלך  
באשר הלך ופרח לו עם המכתב.

ושמש של אחר הצהרים התחילה משתברת בין סלעי ההרים אשר  
מסביב לעיר וקרנות זהבה קרנו בבית המדרש, הפרכת השרויה  
דמעות נשים עלובות מבריקה זעיר שם זעיר שם בין זהב חוטי המגן  
דוד ומנשה חיים יושב בצל הכסף לפני השלחן ומודרו למנות את  
כספו שנית בסרם יבוא העם להתפלל. וכך היה מונה וסופר וצירף  
וחשב את כל ממונו ומצא שיש לו כדי נסיעה ליריד הגדול שבעיר  
לשקוביץ הסמוכה, ונתמלא שמחה רבה שאין להעלותה על הכתב.  
ויאמר: אעברה נא ואראה את היריד הלזה, אולי יקרה לפני ה' את  
אליהו הנביא זכור לטוב, וימציא לפני מציאה הגונה וסחורה במקח  
השוה. ומיד קפץ מנשה חיים ונשבע להמנע מכאן ולהבא מענין  
הקבצנות ולשים לדרך פעמיו ליריד לשקוביץ ולעשות סחורה באמונה,  
אחרי כן ישוב לביתו, זו אשתו, יסתופף בצל העושר והכבוד ויערוב  
מערכו ומרכלתו כדת לסוחר הגון.

ואולם

4\*

ואולם רבים הם חללי התקוה והתוחלת מחללי הדאגה והיאוש, כבר אמר חכם אחד. והנה עוד ביום השני ממחרת הבוקר פרש מנשה חיים לדרך והגיע ובא להיריד שבלשקוביץ, צרור הכסף בידו ורוח מסחר נכון בקרבו. שמשו של תמוז שלחה את קרניה אל כל עבר ותכס את האהלים שפרשו על פני השוק ברצי כסף, ומנשה חיים מהלך עקב בצד אגודל וקודח מרוב שמש ופתאום יגדיל אשוריו פי שבע, כאילו ימהר לקראת הצלחתו ולבו מקשקש כפעמון, בהעלותו על לבו כי אחר כמה וכמה שנים שלא נקף אצבע בשום מסחר, הריהו עתיד לעסוק בפרקמטיה ולעשות סחורה באמת וישים מעינו בה ולא ימוש ממנה לעולם. וברצות השם יחזור לכבודו הראשון ולחם עצלות לא יאכל, יפרנס אשתו מתוך ישוב והרחבה ויבנה חנותו בקרוב ונדול יהיה כבוד חנותו האחרונה מן הראשונה. כי גם בהיותו משתעשע על ברכי ההצלחה לא היה סיפק בידו ואפילו פעם אחת כדי לנסוע להיריד הגדול הזה, אשר אליו גוים יאספו, רוזנים וכל כנעני ארץ, וכל מה שהיה קונה לצרכי חנותו, לא היה קונה אלא מכלי שני, היינו מסוחרים אלו שמביאים סחורתם מכאן. ועכשיו הקדוש ב"ה עוזרו ותחת ענותו עד הנה יזכה לסחורה מן המקור, מן המקור ממש. זהו שאומרים הבריות: מי שנפל וקם, מרויח פסיעה אחת. אודך ה' כי דליתני.

מהלך לו מנשה חיים בשוק הגדול שבלשקוביץ, מקלו בידו ותרמילו על שכמו ואינו נותן לעיניו לראות אפילו מפלאות הדברים שמוצגים ועומדים לראוה לעיני כל עובר ושב. כמה משתוקק היה בימי חרפו לתזות בהדר היריד ונפלאותיו: את הגדול בענקים שמביאים כל שנה לכאן, את המשכן וכליו שהוא כמשכן ממש ולא גליון ניר בלבד משוח בששר או מעשה דונג כדרך שמראה המלמד לתלמידיו; את המכריו על הסחורות



הסחורות שקולו נשמע מסוף העיר ועד סופה ואת הבית הנדול והנורא שפתחיו ודלתותיו מרובים כל כך וכל הנכנס לשם טועה ושוב אינו יודע באיזה מהם יוצאים; את האכסניה שנותנים בה לכל אחד ואחד אלונמית מיוחדת לעצמו ואת השלחן שמונה מספר שנותיו של כל מי שעומד על גבו; את האוב והידעוני והיודע נסתרות ומגיד תעלומות והמפעה צפרים וחיות קטנות עם גדולות ואת הבתולה שמיניקה נחשים בדדיה, במחילה. הקיצור, חידושים שרבים וכן שלמים לא ימשכו עיניהם מהם בבואם הנה. נשא על אברות התקוה לא השנית בכל הבלי העולם הזה והוא חוזר ונתקל כל פעם באנשי מעשה ובמחותנים, שבאו לקנות גלומי צמר ומשי ואדרות שער לבניהם, באורחים פורחים ובבעלי מומים ובלהקות מנגנים ובמוכרי קטניות ומים חמוצים לשתיה ובשדכנים ובקצבים ובבני אדם שיודעים לעיין בבהמה, איזו כשרה לאחר שחיטה ואיזו טרפה, ותחת שעטות סוסים אבירים ובהמה רבה פור תתפורר הארץ היבשה והצחיחה ואבק קודר יעלה אבר כנשרים ויכס את עין העיר ויעט את כל עובר ושב באדרת כהה. שפעת עמים רבים ינועו בקרב חוצות ובגדי צבעונין שלהם פושטים צורה ולובשים צורה והיו לעם אחד וקול מצהלותן מטבעות יגמא ארץ. והקרקע התחוח מלא עקבות עקולים ועקומים, צעדי כל חגר ופסח אשר יבוא אל קברות קדושיהם, וקול צרוד ונחר יהמה בקרב חוצות:

גודו לְמַר גּוֹרְלִי  
 וְשָׁכְנו כְּמִים זָעִם,  
 כִּי הִתַּל בִּי עֶשֶׂר וְנָתַת,  
 וּמָה בְּכָל עַמְלִי  
 לִי נִשְׂאָר הַפְּעָם? —  
 תִּרְמִיל עַד רִדְתִּי שָׁחַת.

עוד

עוד השירה בין שיניו ואיש אחר יתרישנה. הלך ילך ובכה נושא כלי  
זמרה, בא יבוא ברנה ושירה על שפתותיו:

הֲרֵאִיתֶם אֲמָלָל כְּמוֹתַי ?	שָׁבַתִּי אֶל עוֹלָם הַתְּהוֹ,
נִפְשִׁי, הוּא נִפְשִׁי שׁוֹאֵלָת	וּבְעַדִּי סְגוּרָה כָּל דָּלָת;
שָׁבַתִּי לְאַחַר מוֹתִי	הֲרֵאִיתֶם אֲסוֹן כְּמוֹהוּ ?
וּבְבֵיתִי נְעוּלָה הַדָּלָת.	נִפְשִׁי, הוּא נִפְשִׁי שׁוֹאֵלָת.

אֶסֶק עַל הַר בְּהוֹ,  
אֲשַׁפֵּד שִׁיתִי לְאַבְנִים;  
הָעוֹלָם — עוֹלָם תְּהוֹ,  
רַחֲמָנִים בְּנֵי רַחֲמָנִים!

עד שהוא עומד כך נדחף מנשה חיים לתוך כנופיא של בני אדם,  
שעמדו צפופים לפני קולנית אחת שישבה על גבי ערימה של  
בלויי סחבות ומזמרת וקוננת וגועה:

רַחֲמוּ, הוּא, רַחֲמוּ יְהוּדִים	מְאוֹשְׁרַת תֵּייתִי בְּקַנִּי
וּתְנֵנוּ אֲגוּרָה אַחַת,	וַיְהִי לִי גַם אִישׁ וּבֵית,
בֵּין אֶלֶף עַנְיִים מְרוּדִים	אֵד בְּעַלִּי נָסַע מְנִי
אֵין כְּמוֹנֵי נְדַחַת.	וּבְבֵיתִי עָלָה שִׁית.

בֵּין אֶלֶף עַנְיִים מְרוּדִים	אֵד בְּעַלִּי נָסַע מְנִי
אֵין כְּמוֹנֵי נְדַחַת.	וּבְבֵיתִי עָלָה שִׁית.

אָמַר

אָמַר: אֶחְזוֹר מִמֶּרְחֻקִים  
וְתֵהָא פִּרְנָסָה הַגּוֹנָה,  
וַיֹּשִׁיבֵנִי בְּמַחְשָׁבִים  
עֲלוּבָה, אֲמַלְלָה, עֲגוּנָה.

וַיֹּשִׁיבֵנִי בְּמַחְשָׁבִים  
עֲלוּבָה, אֲמַלְלָה, עֲגוּנָה.

ומנשה חיים עומד ולבו מוכה עצב. ישתרבבו קינותיהם באזניו ומעיו יהמו עליו. אז יעקור רגליו ממקומם ויברח ואל שוק ומרכולת יכונן מנשה חיים צעדיו. עוד היום גדול, כה יאמר בלבו, עוד היום גדול ועוד אנמור את מעשי עד ערב ולעת ערב אשכור לי עגלה מסוככת, ואם לא יעכבני הגשם, אפשר שחמה של מחר תשקע עלי בבוצץ, כי לא רחוקה היא בוצץ מלשקוביץ והדרך לא רב הוא.

אך למה נדמו מחשבות אנוש! קל ברוחו היה מנשה חיים ולא הרגיש אפילו בתרמילו על שכמו, וכך היה משוטט בשוקים וברחובות כעני גמור לכל דבר והיה נותן עיניו בעוברים ושבים וצופה, אולי ימצא ביניהם סרסור או אחד ממכיריו, שיודע ומבין בטיבה של סחורה ובתכונת רוח הסותרים, כי לא ידע מנשה חיים אל מי מהסותרים יפנה, וכבר שמעו אזניו מתעתועי אנשי היריד, כי כאשר ימצאו איש חדש אשר לא דרך עוד על סף חנותם וקמו עליו והוציאו את כל ממונו ממנו. ומנשה חיים פחד לנפשו פן יפשיטוהו ערום ויציגוהו ככלי ריק. כה עברו כמה שעות ועיניו שחרו בלי הרף למכיר ומודע ואין פונה אליו. ובאמת מי ישם לבו לעובר אורח עני. וימך רוחו וברכיו כשלו. וירא כי אין איש ותושע לו ימינו ויעמוד לפני אחד האהלים אשר בשער העיר

העיר ויאמר לקחת מלין עם הסוחר. בה בשעה צפו דכדוכי נפשו ודלותו מתוך עיניו ומדת הכנעה יתירה זו שנתרגל בה מיום שנשתקע בעניות ר"ל, והם הם נתנו לעין למעות שלא נתכוין אלא לבקש נדבה. ואמנם הכרת פניו לא ענתה בו כי תועפות כסף לו, ויתנהו ה' לרחמים בעיני כל רואיו, ורוח הצלחה החל לפעמו פתאום במחנה הסוחרים וישלך לו כל אחד אגורת כסף למען ילך לו. אז נפל מנשה חיים ברוחו ונשתקע בעצבות גדולה.

**ברם** המונו של היריד התחיל מוציאו קצת מעולם העצבות וקעקע את מעיני התונה. ויאמר: אעברה נא ואראה את היריד המפואר הלזה כי יש בו דברים נפלאים וחידושים הפלא ופלא, כגון קופים וחתולות וחולדות הסנאין ואדני השדה, ואשקיף בראיה חושית על כל הדברים האלה, ומאידך גיסא מצוה יש בזה, לפי שאראה בריות משונות שבאות ממדינות מרחקים ועל כגון אלו הרי תקנו חז"ל וקבעו ברכה וכן נוהגין אנשי המעשה שבאים לראות ואומרים: ברוך משנה הבריות! וכיון שבאתי לכאן אפטר בלא ראייה? וכך הוה! לא זו מנשה חיים מן היריד עד שנסתכל וראה בכל החמודות ונשתהה שם עד תם כל היריד. עין בעין ראה ובפועל ממש ממש בידו את הענק; טבל אצבע מן השמים או אינו אלא משוח בפתם ובפיח העשן ובשאר הדברים המשחירים, כהפתותים ונושאי הסבל בבוצץ שצובעים בשרם לכבוד פורים. ובהיותו נוטה למדת חסידות, לא היה אבנטו מחובר לבגדו אלא חגורה בפני עצמה ומיד עמד מנשה חיים ומדד בערך את קומתו של הגמד וקשר קשר באבנט ועשה סימן כמה ארכו של זה. והחליט בדעתו, אם ירצה השם, בשובו אל ביתו בשלום, יספר את כל הנפלאות שראו עיניו במקום הזה להשביע בצחצחות נפשותיהם. ואף את קריינדיל

קריינדיל טשארני זכר מנשה חיים וקנה ממוכר ספרים אחד קמיע  
שיפה לבנים והרבה נצטער כי אין ידו משנת לקנות אודם שמסוגל  
ביותר לכך. ושוב נתקל בו אותו ממורף העוטה תכריכי מתים ובמצלותים  
יתן קול:

הַרְאִיתֶם אֲמֶלֶל כְּמוֹתַי ?  
נִפְשִׁי, הִזֵּי נִפְשִׁי שׁוֹאֵלֶת  
שְׁבִתִּי לְאַחַר מוֹתִי  
וּבְעֵדֵי סְגוּרָה כָּל דָּלֶת.

ומנשה חיים שהיה מקדים תמיד סימן לעשיה או שסומך על הפסוק  
שנפל לתוך פיו, אפשר ויקבל פזמונים אלו כדברים בעולם?  
מכלל שרמזו מן השמים הם וראיה לדבר: כמה פזמונים שמע ונשארז  
בלי אחיזה, ואלה אפילו בשעה שאין בעל הזמר לפניו זמירותיו דובבות  
בלבו ואומרות שירה מעצמן. הקיצור, אותה שעה עמד מנשה חיים  
וחזר על כל מיני כלי זמר, כדי להשתיק בהם את הקולות שמכרכרים  
באזניו ובמעיו, והואיל ומעותיו היו הולכות ומתמעטות וכיסו התחיל  
מתרוקן, הקדים רפואה למכה ופשט ידו. אמר מנשה חיים בלבן, הואיל  
ונתפחמו ידי בקבצנות והריני הולך בטל, מה איכפת לי אם אזכה מן  
ההפקר, מה נשתנית העיר הזאת מכל העירות! ולא עוד אלא שראה  
חובה לעצמו לפשוט יד, שהרי נפחתו מעותיו ואין בהם מאתים, נמצא  
דין עני לו והריהו רשאי ליהנות מן הצדקה.

קיצור הדברים, היום עבר והשמש באה והלילה פרש מוסות כנפיו  
והחשכה כסתה את פני היקום והרעב גבר במעיו. כיון שראה  
מנשה חיים כך, אמר: מן הראוי להכנס לאיזה פונדק לאכול קמעה  
והתברך

והתברך בלבו למצוא שם מנוח ונחמה על כל היגונות שעברו עליו ומקום כשר לשינה. נכנס מנשה חיים לפונדק אחד ועמד בתפלה חטופה וטעם כוס יי"ש וכרך בשניה וישב לפני השולחן ומנה מעותיו שקבץ מאנשי היריד ויהי הכסף הזה בעיניו ממש כאלו זכה בו מן ההפקר, לפי שכבר קבל עליו קודם לכן להסתלק מן הקבצנות. וכאשר ראה מנשה חיים זאת עמד ובקש סעודה לעצמו כי היה רעב מאד. אותה שעה ריח צלי בשר עלה באפו, ונתעצמה בו תאות האכילה ודרש מנה אחת אפים, ואכל תרשימר בשר ושתה לוג יין, שכן „אכילה בלי שתיה כמכה בלא רטיה“. ובודאי לא יגרע מאשתו דבר בזה. ולמה יעבור שארו וימנע את ההצטרכות מעצמו ולא ישבע על כל פנים פעם אחת בחייו כל צרכו, אחרי העמל והתלאה. הלא ענה בדרך כחו ונשמתו יוצאת ברעב.

והאכילה דבקה נשמה ללב ונתעצם כח הדיבור. ומיד התחיל מנשה חיים מדבר תוכחות לעצמו, אמר: אי לך, מנשה חיים, כמה וכמה ימים היית מנוודה בעולמך והיית מושלך על שלחן אחרים ובמה קיימת הודיה על „אשר נתן לך“, ועכשיו שזכית, ב'ה, ליהנות משלך, אתה קובע את נפשך ומתרחק מן הכשר לך. וכי יש טעם לדבר? אדרבה, לאחר „ושבעת“ גוח לו לאדם יותר לברך את הבורא יתברך, הזן ומפרנס לכל. קפחת את חיך בעוני ובעבור זה, בעבור זה גופא ראוי אתה לסעודה יפה, ומה לי בכל האמתלאות, די לך בחכוכים, עמוד עמוד עמוד וצו את הפונדקאי שיגיש סעודה הנוגה לפניך והוסף כח ועצמה; גמול חסד עם נפשך, מנשה חיים, והתקן בעל בריא לאשתך קריינדיל משארני שתחיה אשר אתה הולך אליה.

נאמר כאן התקן בעל בריא לאשתך ונאמר למעלה הודיה על אשר נתן לך, מכאן שמנשה חיים בעל נפש היה וכל כונתו רק לשם התכלית

התכלית הנרצה, אלא שמעה בשקול דעתו ועשה שלא כהוגן, ואני ואתה, קורא נעים, יודעים ממש את ההיפך, וידוע בעולם גם כן מה שאמר ר' פנחס'ל מקאריץ זי"ע שרבויו אכילה הוא רק יצה"ר; וזה שקרן הוא מי שאומר שיותר שיאכל יותר יחיה. והראיה, ר' ליב בן שרה ור' יום טוב שחיו ע"ב או פ"ד שנים. וידוע, ב"ה, גם ענין המכתב שכתב הרמב"ם ז"ל למלך מצרים ושם נאמר: שלא יהא פרוץ באכילה. ובשם הרב הקדוש ר' שלמה מקרלין זלה"ה אומרים: אז סי קומט צום עסין און מי איז זיך מקרר פון תאות אכילה וערט דש גירכינט גלגול שלג. עד כאן לשונו המהור וכן אמר הכתוב: שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו, והחדל יחדל.

אבל הגוף חומר עכור הוא ואינו מסכים בהתחיבות השכל וכשבקש מנשה חיים לקום מעל השולחן המגואל ולברוח משם כמטותיו קשת, והנה רגליו כמו לנחשתים הוגשו. בלי שום ספק נמשך זה מענין רבוי השתיה ומן העצלות היתרה התקועה בקרבו. ובין כה וכה ובעל הבית עומד עליו, מניש לפניו בזה אחר זה: צואר מלא סלת ופתותי שומן ועוגות שקורין שמאלי"ץ קוכי"ן וקורקבן ונקניקי קראקא וכבד שמגנוה בשום ופלפלין, וכמדומה, שלא ניתן אלא למלאכי השרת לעמוד בפני נסיונות כאלו, והמלחמה פשטה בינו ובין תאוות האוכל. כי שעת אכילה שעת מלחמה היא, כמבואר בזה"ק, וע"פ פשט צריכים ללחום אז עם תאוותו שהיא רק מצד היצר הרע ולקיים מה שאמרו רז"ל: סעודה שהנאתך ממנה, משוך ידך ממנה! אבל מנשה חיים נפל בעצבות ראשית כל חטאת, ובכדי להמתיק את המרירות מוג כוס לעצמו וירא כי טוב, כמו שאמר החכם מכל אדם: ויין למרי נפש. ולפי שיצרו של אדם מתחדש עליו בכל כוס, מסתמא שתה מנשה חיים כוס שניה וערבה לחכו יותר מן הראשונה ולא זו עד שנשתתף עמו הפונדקאי

הפונדקאי ושתה; ומנשה חיים מצא טעם הגון לדבר, דהנה איתא בספרים, כששותים „לחיים“ הקדוש ב"ה מוחל עונותיהם של ישראל. מנשה חיים עשה את שלו ושתה והיין עשה את שלו והכנים בו מין שמחה חיצונית ר"ל עד שהתחיל מנשה חיים מתפרכס במין חדה משונה ונתן ידו על אזנו וקרא בקול גדול: יַעֲצֵמוּד ר' יהודי, מחילה ר' פונדקאי אין בכך כלום, טול כוס ושתה אף אתה וגאמן אני לשלם, נו נו טול כוס, ומיד התחיל דורש כמין חומר: ראשי תיבות של כוס—ויאמר ה' סלחתי כדבריך. ומה שחסר השם, דע כי שני יודי"ן ששותים לחיים הם הם השם, כי שני יודי"ן הם שם מלא וד"ל. שינגא, חטוף אכול, חטוף ושתה, וכן אמר שלמה המלך בחכמתו: ושבח אני את השמחה. מה? — שותק אתה, יאה יאה. כבר הכין מנשה חיים תכריכים לעצבות והתקין ערש לשמחה.

וְמָה בְּכָל עֵמְלִי? עֵמְלִי?  
תְּרַמֵּיל עַד רִדְתִּי שְׁחַת!

והפונדקאי מחליק בחבה יתירה את זקנו הרטובה מיון, נועץ צפרניו בתיבת הטבקה ומפטם את חוטם תכלתו המזוע ואומר: אפשר רצונך, ר' קרוב, במי דבש מפולין או ביין המשובח מארץ הגר שמוסיף טעם לאכילה או אינך אלא רוצה דוקא בכוס שכר צונן ויין שרף מבושל בנפת צופים? הדיבור עוד בין שניו והמשקאות כבר עומדים על השלחן, משקרים עינים ומושכים אליהם אפו של מנשה חיים. הקיצור, מנשה חיים לגם כוס אחר כוס וטעם מכל מין ומין ואכל ושתה ולעט מכל הכדים עד שהתחיל מרגיש מין אש לזהסת בכל אבריו, כאילו גיהנם פתוח תחתיו, וכדי לקרר מעט מזג להיטת הפנימיות מזג לו מן השכר הצונן ונתן ידו על קיבתו המלאה, והתחיל מתופף בה, מתופף ושותה, מתופף ומזמר:

ומה



וַיֵּמָר בְּכָל עַמְלִי  
 תִּרְמִיל עַד רִדְתִּי שָׁחַת!  
 אָמַר אֶחָזוֹר מִמְּרַחֲקִים  
 וְתֵהָא פְּרָנְסָה הַגּוֹנָה.

פרנסה, פרנסה, פרנסה. כל ישראל צריכים פרנסה! אי, ר' פונדקאי,  
 אינך שותה! וכי אינך מאמין בי שאני פורע! הרי כספי לפניך  
 בחוצן, שתה! אני אומר, שתה ואני פורע. כלום ירושה אני צריך להנחיל  
 לבני. כבר מתי, מתי! מי שאין לו בנים כמת שווהו רבנן, ועני חשוב  
 כמת. עבירה גרועה מן המיתה. אי, הנח לה למיתה, מוטב שנהיה שמחים,  
 לחיים, ר' פונדקאי. לחיים כל ישראל. לחיים רבוננו של עולם!

הֲרֵאִיתֶם אֶמְלֵל כְּמוֹתִי?  
 נִפְשִׁי, הֲזֵי נִפְשִׁי שׁוֹאֵלָת.  
 שְׁבִתִּי אַחַר מוֹתִי  
 וּבְבֵיתִי נְעוּלָה כָּל דְּלֶת  
 שְׁבִתִּי אֶל עוֹלָם הַתְּהוֹ.

אל עולם התוהו, אל עולם התוהו, עולם הפוך, עולם התוהו, עולם  
 משונה סליחה, רבונא דעלמא כולה.

אז ירעם השלחן וירעש הכסא וכום לכוּם וכד לכד, לעמת שלחן  
 וכסא, וקערות וצלוחיות ובקבוקים נופלים בקול רעש גדול והתביות  
 פותחות את פיהן והמשקה נוזל וגשם חזק מאד נתך משמים ארצה.  
 מנשה חיים פקה את עיניו פתאום והרים ראש והביט אל כל אשר  
 מסביב לו וחזר ונשתקע בתוך שינה קשה כל הלילה והיה מנחר כשומר  
 ליל עד אור הבוקר.

הבוקר

הבוקר אור וירא כי מוטל הוא בצנורות ואשפה והקדחת מנערתו ושניו הקהות מיין דא לדא נקשן ולא ידע פשר דבר. ויאמר: אין זאת כי אם ישנתי. כפי הנראה נרדמתי! והתחיל חוכך בעיניו, ויבט בהשתוממות משונה ולא זכר אף דבר וחצי דבר מכל הקורות אותו, אפס ראשו יוכת שאיה ורגליו כבדות מאד, וכאשר בקש להרים ראשו חזר ונפל וצנח על גבי אבן עד כי נתעורר מחמת הכאב וראה שאין תרמילו עמו ונפל בהתעלפות מרוב צער, ומכה זו גופא היתה רפואתו והחזירה דעתו אליו, וידע את כל אשר נעשה ומיד קם ופנה לכאן ולכאן והנה לא אכסניה ולא פונדקאי אך הגשם יתך משמים ארצה, סכנת נפשות! וכך היה מנשה חיים עומד מחובר לקרקע, מרתיע בכל אבריו והקדחת מנערתו בחזקה, עד שהתחיל רץ ולא היה יודע להיכן הוא רץ, ויזכור את תרמילו ויצר לו מאד, כי שם תפיליו אשר כתב ר' משה מפשיבורסק בעצם יד קדשו ולא יסולאו בפז, ואף בימי עניו ומרודיו לא רצה מנשה חיים בשום אופן לחללן על מעות. ואת החן והחשיבות שהיה בכל העולם להתפילין שכתב הרב „אור פני משה“ לא עלי קורא יקר לפרש לפניך. גדולים וטובים קדמוני בזה, ומצינו ביהודי הקדוש קודם שנתגלה, מעשה ורצה לזכות בתפילין של הרב הנ"ל ולא היה הדינר בכיסו והלך מעיר לעיר ומבית לבית והיה נע ונד כמה שנים לקבץ דינר זהב כדי לקנות תפילין של הרב הנ"ל. וכראות מנשה חיים כי כן הוא אהותו פעימת הלב מרוב פחד ובהלה. אך צרות האתרוגות משכחות את הראשונות, והנה כנף מעילו כרותה וצורר כספו אין ויתמודד על הארץ תחתיו ויבך בלי הפוגות. ויקלל את העניות שהביאתו לידי קבצנות ואת הקבצן שהשיאו למכור את כתב ההמלצה ואת האכסנאי יותר מכולם. אך את עצמו לא זכר ולא נתן תפלה בנפשו, הגם שהוא גופא היה מקור כל הרעות והגורם להשתלשלות כל הצרות האלה, באשר נתן און קשבת לתעותועי היצר וילך

וילך שובב אחרי לבו. ופתאום קפץ ורץ בכל כחו אל המקום אשר שם עמדה האכסניה, כי אמר אולי ימצא עוד את הפונדקאי ויזמינו לדין תורה על דבר כספו ותרמילו. אמנם תיכף ומיד ראה והכיר שאין ממש בכך, ומחה את עין דמעתו ואת קצף היין משפתיו והלך לבית המדרש. ובבית המדרש שאל טלית ותפילין מאחר ועמד בתפלה ושפך מר שיחו, ושם סוחר אחד שבא להתפלל ולומר קדיש לנשמת אביו ויתן לכל אשר שם יין שרף וחלת דבש ומטבעות לאביונים. אבל מנשה חיים לא נהגה מזה לחלוטין, כי לא יכול לראות את היי"ש וכל אכל תתעב נפשו. לאחר שגמר את תפלתו יצא לשוק כי אמר לנסות את מזלו שנית, אולי יתעשת השם ויטה אליו חסד להקימו ולהחיותו ולהביאו אל ביתו לא בידים ריקות.

והשוק ריק אין בו כל, וכל החמודות שהרהיבו תמול שלשום עין כל עובר שוב אינם, כי כבר נסעו הסוחרים וכל איש לעברו פנה. אפס פסלת ונייר ומסמרים חלודים ושברי זכוכיות בתי עינים עולים מן הבצה ושטרי חוב פסולים ירחפון על פני השלוליות העכורות ושומה מתחכך בכותל פורש כפיו ושוחק. פתאום נתך גשם חזק מאד ושיורי היריד שוטטו במימי הגשמים ונשתקעו בטיט בראש כל חוצות. לאט לאט התחילו הגשמים פוסקים והנשים יצאו מבתיהן, נטלו את הכלים המלאים שהעמידו מתחת לצינורי הגנות והשמש יצאה על פני הארץ. לא היו רגעים מועטים עד שהזרו הגשמים לירד בועם ואלולא הרקיע היה העולם נבלע ממש במים והיו הנשים מצמערות כי אי אפשר לצאת החוצה ולהעמיד מחדש כלי קיבול למימי המרזבות. אבל אף לאחר כך, כאשר חדל הגשם, עדיין היו הצנורות שופעים מים ונתמלאו כל הכדים וכל הקדירות וכל העריבות מלאו מים, עד שלא היה צורך להן לשפחות שבבית עשיר לטרוח אותו שבוע ולהביא מים מן הבאר כדי להדיח את הרצפה לכבוד שבת.

קורא

קורא יקר! אמנם צר לראות את האדם ביקר נחפה בצואה ורפש  
 וישראל קדושים מתגוללים ח"ו בראש כל חוצות, כאשר ראינו  
 למעלה. אבל צערו של מנשה חיים בראותו כי אבד לו כל יגיעו עולה  
 על נביהם, ומה גם בזכרו את אשתו העלובה כי עזובה היא לאנחות  
 ומי יודע מתי ישוב אליה. אפס מנשה חיים לא טמן ידו בצלחת ולא ישב  
 במל, וכשחרבו הדרכים והיה אפשר ללכת יצא את העיר הזאת לעבור את  
 הארץ לארכה ולרחבה לאסף זעיר שם זעיר שם גדבות כסף ונחשת, והיה  
 ראשיתו מצער ואחריתו אמנם לא רבה, אולם סמוך לבו בטוח ברחמי  
 השי"ת המרובים שבודאי לא יעזבהו אף כי עבר מה שעבר. ואמנם לא בכדי  
 מרח מנשה חיים, כי בהיותו נוצר כל פרוטה ופרוטה כבבת עינו ממש  
 נצטרפו הפרוטות לחשבון מספיק וישם לבוצץ פעמיו אל עיר מגורי אשתו.

עוד דבר לי אליך, קורא אהוב! קוה קויתי אשר ככלות הפרק הזה  
 יכלו גם יגיעותי הרבות, כי שוב ישוב מנשה חיים הכהן אל נות ביתו  
 כי בא עת לחננה; היא תתענג על הקידוש וההבדלה אשר תשמע  
 מפיו ושוש תשיש בעמדו על הדוכן והוא — על מטה מוצעת, כתנת  
 נקיה בערבי שבתות וסעודה בשבת משלו ועל הפוזמקאות  
 השלמים שמתקינה לו לנשיאת כפים, ואני ואתה,  
 הקורא, נטייל בגן ספורים אחרים ונשבע  
 שמחות. אך, הה! מי חכם ידע מראש  
 מפעלות תמים דעים אשר שם  
 שמות בארץ ומצוקי  
 אנוש יחזק.

---

פ ר ק ש ל י ש י



ממליץ בשפלות הקבצן ופעולת ההמלצה. עגלה ערופה  
ומיתה משונה ואנשי מעשה ירנינו לב עגונה. קול  
חתן וקול כלה והמבין יבין על נקלה.

---

אל ארץ תחתית ישליכוך תדכה ואשך  
לא תכבה. (ספר הישר לרבנו תם.)

---

ועתה חכו כמעט רגע ונעזוב את מנשה חיים עד כי יעבור זעם,  
כמאמרם: אל תראה את חברך בשעת קלקלתו! ונלכה אחר  
הקבצן, אשר קנה מידו את מכתב ההמלצה, ונראה מה יהיו פעולותיו.  
והנה ראה גם ראה מה שאירע למנשה חיים אירע לקבצן כי שתה  
לשכרה, וביחוד אחרי אשר השיג את מכתב ההמלצה אין כסף נחשב  
אצלו כי התברך בלבו למצוא בשרא אפתורא דדהבא בהיות בידו מליצת  
הנאון טבוצין. ואם אמנם שלא היה הקבצן למדן מופלג בתורה או  
יודע ספר, אבל מי מהולכי על דרך לא שמע גדולת הרב הג"ל כי  
עלה למעלה בתורה וגדולה וכמה קהלות הקודש שהיה כסא הרבנות  
פנוי אצלו, בקשו להמליכו עליהן והריצו אליו מכתבים לאמר: קום  
אדון! ונשא אור פניך עלינו, ובא נא אלינו, לשכון כבוד בעירנו והיית  
לנו לאב"ד, ובודאי איש אשר לו המלצת רב כזה אחור לא ישוב ריקם.  
ויבוא הקבצן אל העיר שמח וטוב לב.

והעיר קמנה ואנשים בה מעט, אפס לא ברוב יושביה שגבה קריה,  
כי אם בלכבות הנעורים לדבר ה' אשר יקננו בתוכה. אמנם  
במעשה הצדקה לא היו שמופים ביותר, כי כל עני שפשמ יד פשמו  
לו את הרגל ודחו אותו בפיוסים נאים ובדברי רצוי ותנחומים: תצא  
נפשי עליך, יהודי חביבי, שאין לי כלום ליתן לך וכו' והשביעו בצחצחות  
נפשו. ואם שנפשו של העני היתה מפרכסת לצאת מחמת רעב היה  
פורש בברכה: יתן ה' והיה עמכם כל הימים להעניק גם לאחיכם  
האביון! ועליהם אמרו אנשי המקומות הסמוכים: מול מריפה יש להם!  
ממש תומא ונשכר! לא די שקופצים ידיהם מן העני אלא שזוכים עוד  
להתברך

להתברך בברכות הרבה, על דרך מאמרם ז"ל: הנותן פרוטה לעני מתברך  
בשש ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות.

**באותה** שעה פתח הקבצן בשבחם של ישראל כביכול, שמדותיו של  
הקדוש ב"ה בהם: מה הקדוש ב"ה אוהב עניים, אף ישראל  
כך; מה הקדוש ב"ה אוהב עניים ואינו מפרנסם אף ישראל כך, ולא  
זה בלבד אלא אפילו נותנים פרוטה לעני אינם נותנים אלא לעני צדיק  
וישר, תאמר כדי להחיותו על דרך וחי אחיך עמך, לא מניה ולא  
מקצתיה, ולמה נותנים? כדי לפטם עצמם בצדקתם בחיי העולם הבא  
כגוי בבשר דבר אחר! הקיצור, כך הולך לו הקבצן, מפטם חוטם  
תכלתו באבק הטבקה וממליך את מדת הדין, מונה בתיהם של שונאיהם  
של ישראל ופותח בקילוסו של מקום כבלעם הרשע בשעתו: מה טובו  
אהליך יעקב, אין בית אשר אין שם מעה בשבילי. ומתוך כך נכנס  
לבית מרוח אחד אשר בשער העיר, אשר שם ישתו הערלים והפחותים  
שבישראל, וישם בכוס עינו וישת, ולא פסק פיו משתיה עד כי באו  
המים המאררים אל קרבו ואל מעיו.

ויהי ממתרת וילך הקבצן למלאות את חוריו כסף ולבו בל עמו, ויעש  
כמעשהו אמש ויצהיל את נפשו הנכאה בין שרף וישת אליבא  
ריקנא עד כי הגדיל לשתות, כי אמר הקבצן: הן גם הקבצנות מלאכה  
היא ככל המלאכות ולמה יגרע חלקו ולא ישתה ככל אומן יד ותופש  
מחט. והמוזג נענע לו בראשו ואמר: יאה! יאה! והתענג על מצהלות  
נפש האורח גם מצא את טעמו נכון, וכאשר יגית הקבצן כוס אל  
פיו הריהו עומד וממלא כוס שניה במהירות נפלאה, כאילו היה חושש  
שמא ישאר הים בלי לחלוחית, והקבצן שותה לרויה ולבו שמח בקרבו  
למלאות חוריו כסף בצאתו אל רחוב העיר לחזור על הפתחים.

והקב"ה



והקב"ה הוציא חמה מגרתיקה וקרניה בערו כמו אש, וילך בלי כח כמה שעות, וכחום היום נתלקטה עיפות גדולה באבריו ורגליו לא יכלו ללכת עוד, ומעוצם חולשתו נזקק לפרוש עצמו מיד מן הקבצנות עד שימוש תעתועי ראשו וכחותיו ישובו אליו קצת. ובאין אונים הלך ונכנס לבית המדרש ונשתטח מלא קומתו על גבי הספסל, בין התנור ולכירים וכחותיו עזבוהו ונפשו יצאה, ובעלות המנחה מצאהו שוכב שם כאבן דומם. וכאשר ראוהו אמרו: אך מקרה רע הוא, ר"ל, אשר יקרה לפעמים את האדם, ויאמרו להזיוז קצת, לעוררו, ולהזות עליו טפות יין שרוף ונטפי חומץ ולמרה את גופו במים קרים להשיב את רוחו אליו, ויבהילו אליו גם את רופא העיר. והבחורים התנפלו על ארנו השמש, אשר שם היי"ש, וכלאחר יד נשתברו דלתים ובריח והחזיקו שבע ידיים בצלוחית אחת עד כי עוֹדָה בכפם נתמעכה. הם ממרחים את גוף הקבצן והנה קצף לבן עכרורי עלה על שפתותיו וחורורת כהה השתרעה על לחייו ולא נשאר בהן אפילו כדי רביעית דם, וריח סולד ומשכר התחיל מתמר ועולה מגרונו כריח היוצא ממערת לופ. פתאום גזדעזעו שתי עיניו. וישמחו כלם כי אמרו: הנה הוא מתעורר! הנה הוא פוקח עיניו! אבל לא היו רגעים מועטים עד שקפצה נשמתו מבעד חלל לבו אשר שרוף שרף היין. ובבוא הרופא ובדק את גופו, רשם בפנקס מה שרשם ומסר מין כתב לגבאי בית המדרש כי מת האיש ואין לו חיים! התחילו הכל צועקים: חמס! חלל! עגלה ערופה חייבים אנו להביא! כסדום היינו! סדום ממש! אדם מישראל גוע בראש כל חוצות ואין מאסף אותו הביתה. ודאי מתוך רעב מת! וכל מי שהיה באותו מעמד בבית המדרש רואה היה את חברו כאילו הוא הרג את ההלך, עד ששקעה הלהבה ונתיגעו הגרונות ותשו הקולות ולא היו יודעים מה לעשות במת כי אין לו שום קרוב וגואל, קפץ אחד מהם לגבאי חברה קדישא, באו ולקחוהו לבית החפשית, ויפשימו את בגדיו הצואים

הצואים, וילבישו אותו בגדי עולם, ויערכו אותו בתכריכים כדת, ועם רב נמשך אחרי מטתו לגמול לו החסד האחרון, והשמים הלילו מר על המנהג הרע, מכה אשר לא כתובה בתורה, אשר אין מכריזין על הקופות „צדקה תציל ממות“ בלילות. ועוד באותו לילה נקבר ההלך.

ואנשי הקהל משמש בכיסי בגדיו, כי אדם אין בעיר יודע אותו מי הוא, ומי יודע אם אין בת ישראל נשאת ענונה ח"ו, וימצאו קצת כסף, וגם אגרת מהרב מבוצץ נמצא באמתחתו. ויודו לה' חסדו אשר הפלה עמהם ולא יעזוב אשה מישראל אלמנה היה לעולם. ויקחו הקהל את המעות ויצררו אותן בצרור, לשלוח אותן עם האגרת להרב מבוצץ, להודיע כי האיש מנשה חיים הכהן שבק חיים לכל חי, והוא ידע כדת מה לעשות בנידון שריותא דהאי עלובתא.

בימים ההם אין רב בעיר, כי מיום שמת גאון עוזם במל בה זיו הרבנות ועל כסאו לא ישב זר עד כי יבוא רב וגדול לשכון כבוד בעירם, אשר מאז ומקדם קננו בתוכה שרי התורה גאוני עולם. והרבה עשו לזכות בהגאון מבוצץ והשתדלו בכמה המצאות ולא עלתה בידם, כי אנשי העיר, אנשי בוצץ, החזיקו ברבם בשבע ידיים. אך המה לא נתיאשו ממנו, ולעת עתה, בין מלכות לחברתה קבלו עליהם דיין ומורה הוראה על כל דבר שאלת כף וקדירה והשכינו לעפר כבודו פן יתנהג ברבנות וימשיך אחריו את ההדיוטות ויקשה אחר כך להרכיב אלוף לראשו. וליצני הדור היו אומרים: מפני מה עיר זו יוצאת בדיין? — מפני שחשובה היא ומיוחסת ביותר ואי אפשר לבור לה אב בית דין ראוי לה, כדרך הגרף פוטוצקי שמרוב חשיבותו ויחוס אבותיו אינו יכול לישא אשה הוגנת לו ויוצא ידי חובתו בפילגשים. הקיצור, יום שלאחר מעשה העני המת, בקש הדיין לשלוח עם הספר את מכתב ההמלצה אל רב העיר בוצץ כדי לעיין בהתרת העלובה אשת המת, ומיהו

ומיתו בו חכמי הקהלה, אמרו: ראו זה שנוטל שררה לעצמו ושולח סכתבים על פני חוץ כרב בישראל! מה עשו? — קראו לאסיפה ונשאו ונתנו בנידון זה ובאו לידי מסקנא, לשלוח אנשים יקרים ונכבדים מקרב עדתם אל הרב בוצצה, עם תכריך מכתב ההמלצה, לאמר: הנה איש מבוצץ מת בעירנו, הנה השאיר אחריו כתב ואלמנה, הכר נא למי החותמת והמכתב, ומתוך כך ימסרו לו כתב רבנות עם ספר תחנונים אולי יאות לבוא אליהם ולא ישוב את פניהם ריקם.

וקריינדיל משארני יושבת על הסחורה ועל העבודה ולחם אין לה, כי גם הפת אשר היא אוכלת מן המעמד אין בה כדי סעודה מספקת, ורק בטחונה בהשי"ת ותקותה סעדו את לבה. ובכל יום ויום וקריינדיל משארני מחכה למנשה חיים כי יבוא ויגאל אותה בקרוב מחרפת רעב ומדבת רבים, אשר אמרו כי עזב עזב אותה בעלה ולא ישוב אליה עוד לעולמים. אך פעמי מנשה חיים אחרו ויסוריה רבו כמו רבו. עורה נא אתה, הקורא, והטף דמעה עליה, כי מלה אין בלשוני להביע חצי יגונה. אך הבה אנסה את הנוצה ואעשה מטעמים לקוראי כדוגמא של מליצת בעל לשון אשר ראיתי בימי חרפי, בהלו עוד נר השכלה עלי ראשי, מעשה במלך שהלך בנו למדינת הים, למען אחי ורעי אדברה נא, הגם כי ידי לא נסו באלה.

והנה קודם פרידתו של מנשה חיים הכהן דרשה קריינדיל משארני ממנו למתי יבוא שנית לבוצץ ומסר סימן בידה כי תוציא כל יום חוט מן הבד אשר השאיר לה, ובטרם יכלו החוטים בבד יתן ה' תכלינה גם צרותיהם ושוב ישוב אליה. עתה יכולים אנחנו לצייר במחשבתנו את האשה מרת נפש הזאת, כשהיתה מסתכלת בכל יום ויום בבד הזה, איך כלו עיניה מיחל עד משוך החוטים האחרונים, בכדי שימשך אף מנשה חיים אליה בקרוב, ואיך היה לבה דופק בראותה מספר החוטים

החוטמים מתמעט והולך בכבידות ואיך צהלו רעיונותיה, כאשר משכה את החוטמים האחרונים שבכבד, ואיך נשאו רגליה אותה בכל עת ובכל רגע, בנגעה בחוט האחרון, ואיך קצה בעמלה מיום ליום בראותה כי נכובה תוחלתה, עד כי נתיאשה מראות את בעלה מנשה חיים עוד, ידו עליה המעיינים אשר להם לב להרגיש בפחי נפש קריינדיל טשארני העלובה היא אשר הפקירה את נפשה ממש למען הביא ברכה לפרנסתם ותוחלתה נשארה מעל.

ובימים ההם כבר התנשאו כנפי „המגיד“ לעוף ברחבי חלד, ורבים מתגרי בוצץ, אשר שבו ממערבם מבראד, עיר רוכלת עמים, ספרו בקהל רב כי בעיניהם ממש ראו עלים המודיעים חדשות לבקרים בלשון הקודש, והנה גם ירנינו לב אלמנה חיה כאשר תודיע בשערי הצייטונג כי את בעלה היא מבקשת. ויאמינו אנשי בוצץ לדבר הראשון, כי קם חזון למועד בישראל ושבת סופר לגו העבריה וככל העמים בית ישראל. ואולם מי פתי יאמין כי עגונות יבקשו שם את בעליהן. ויאמרו חכמי בית המדרש, כי שוא חזו להם יודעי העתים, אין זאת כי אם הגיון בעט אשר כל מושך בשבת סופר ינסה את הנוצה ויוציא הנות לבו גם על אלמנות חיות ועגונות. אך מה נעשה לקריינדיל טשארני לגאלה מכבלי העיגון? ויחליטו לשלוח מכתבים בנידון זה בכל תפוצות ישראל. ולפי שהענין צריך הכנה רבה, ומה גם כי ריב נפל בעיר בין סופר הקהל ובין סופר בית הדין, כי כל אחד מהם רצה לזכות במצוה זו, כיד המליצה הטובה עליו, על כן נדחה הדבר מיום ליום, וכיון שנדחתה נדחה, וקריינדיל טשארני יושבת בכבלי העיגון ואין עוזר ואין מחיה.

אבל לא היו ימים מועטים עד שבאו החשובים הנ"ל לבוצץ ויסורו אל בית הרב ובידם תכריך המליצה, ויכיר הרב את המכתב ואת החותמת כי מידו יצאו, ויספרו האנשים כל הקורות את הנמלץ. והרב בעומק

בעומק שכלו צלל במימי הדעת והעלה היתר לקריינדיל משארני העלובה ע"י שאמרו מנשה חיים הכהן מבוצץ מת ואין בכל אותם הגלילות מנשה חיים הכהן אלא אחד שהרב בעצמו נתן לו את מכתב ההמלצה ועתה באו עדים והעידו: קברנוהו. והשמועה המעציבה עשתה לה כנפים בעיר ותהום כל הקריה. וכמה למדנים נוכחו לדעת, כי הסכילו לעשות בהשכינם בעיר רב גדול בתורה כרבם שאלמלא הוא כאן, היו שולחים על פני חוץ מכתבים ממכתבים שונים שאלות אל הרבנים נאוני ארץ על אודות האשה הזאת להורות אם מותרת היא להנשא, או תשב עגונה שוממה לעולם, וצער גדול נצטערו אותו יום וביחוד היות שרבני הדור נוהגים להעלות על מכבש הדפוס תשובותיהם בעודם בחיים בלויית כל תארי הכבוד של השואלים בדבר הלכה ואפשר היה לזכות לקילום רב בחיים. ובין כה וכה הריצו גם את האשה קריינדיל משארני שנשתכחה מרוב פלפול וסברות, ומיד הכירה בטביעת עין את הבד ואת המכתב ואת כתמי גטפי הדמעה שזלגו מעיניה על האותיות כשהדביקה את המכתב על הבד והתפרצה בבכי גדול ויללה עד שנשרו דמעותיה לתוך הדמעות הקודמות. אז כלו חמתם במנשה חיים הכהן עלוב זה שעזב את אשתו אלמנה חיה ויד החטא המיתה אותו. ומי שעינים לו לא חשך עיניו מדמעה עליו. וכי חייב הוא בכך. שמא רצה לחזור. שמא רצה לחזור? ודאי רצה לחזור, אבל, אוי, ומלאך המות כרוך בעקיבו של אדם.

וקריינדיל משארני שפכה דמעות כמים ולבה עליה דוי על בעלה שהלך ומת ונקבר בתכריכים זרים. ובבוא רעותיה לשוב עליה משובש על הגאולה ועל הפרות, ישבה כאבלה בין השמחות ותורד ראשה לארץ ותתאבל על בעל נעוריה מאד. לאחר „שבעה“ שבה לעולה הקשה לעול של פרנסה ולא מצאה תוחלת. זה שאמר ר' אליעזר: קשים מזונותיו של אדם יותר מן הגאולה.

אך

אך לא סדום בוצץ כי תתן לעלובת רעב לנוע, ובהתאסף ראשי עם על אודות קנין קרקעות לקבורה והרמת „שכירים“ לצבא היתה התעוררות גדולה בחדר הקהל גם בנידון „העגונה“, ורבים מצאו שמן הראוי לתמוך בה ואין פוצה פה כנגד המצוה הזאת. אפם לכלל מעשה לא יצאו, לא שרשלנים הם ח"ו בני בוצץ בדבר מצוה, אלא כלל זה מסור בידם: כל שאפשר לעשות מחר אפשר לדחותו גם למחרתים! ויש מחרתים שלאחר מחרתים. וכשבאו ואמרו לפרנסי החדש: „קריינדיל משארני גועת ברעב!“ אף הם ענו ואמרו, „באמת, באמת, קריינדיל משארני גועת ברעב!“ חזרו ואמרו: „קריינדיל משארני גועת ברעב, ממש גועת ברעב!“ ואף הם עונים כנגדם: „יודעים אנו בכך, סבורים אתם, הדיוטים קופצים בראש, שאנחנו מעלימים עין ח"ו!“ „ומה נעשה?“ „כבר עשו!“ „היינו?“ „הסכימו להרים מסת יד לה!“ וכך היו מקפחים אלו את אלו בדברים, ואלמלא לא הקדימם אחר, עדיין היתה קריינדיל משארני יושבת, על שברה דואבת, ועיניה מצפות וכלות, ושפתותיה מרעב בלות. אבל קריינדיל משארני נמצא לה גואל הטוב לה מעשרה רחמים שבבוצץ, ויפרוש עליה כנפיו ויקח אותה לו לאשה ויהי לה האיש לבעל אחרי מות מנשה חיים מיתה מדומה.

וקריינדיל משארני נכנסה לזיווג שני ויעש לה ה' גם הריון, ותנחם האשה על מות בעלה, ותתאמץ להסיחו מעל לבה ותודה לה חסדו, כי פדה אותה מרעב וכי שלח לה את הזיווג הנרצה תחת ענותה עד הנה. ויהי בזכרה את „המנוח“ כי זרע לא היה לה ממנו ומבעלה זה, שיחיה, נפקדה ברחמים, ותדע כי הזיווג הראשון לא עלה יפה גם לשמים. אפם לבה תמס יהלוך על מנשה חיים, כי אבד ושארית בישראל אין לו. ותאמר: אם בעלה לא ימחה בידה, הרי היא מזכנת ומזומנת לקרוא את שם בנה בישראל בשם המנוח. לימים חזרה מדעתה

מדעתה, כי פחד פחדה קריינדיל טשארני, שמא השם גורם ותינוק זה  
מה חטא כי תמשך עליו חלילה מזלו של מנשה חיים ותשת קץ  
למחשבתה אשר חשבה קודם, אך גדר נדרה האשה אם יהיה אלקים  
עמה, אז תקים לו מצבה נאה על קברו.

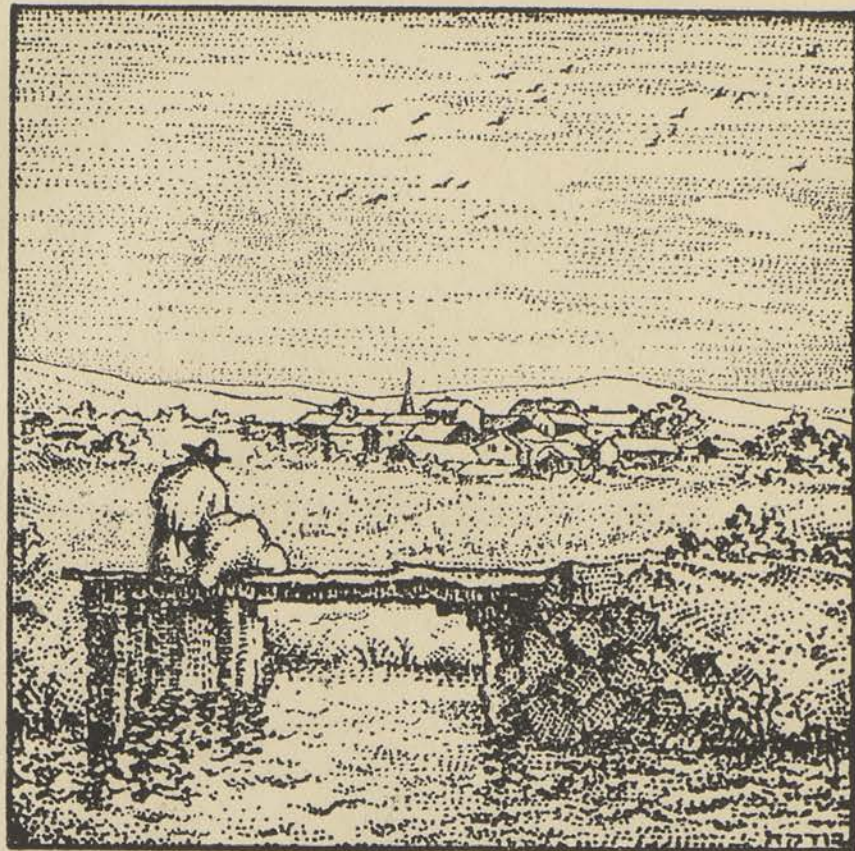
התופה היתה בחשאי ובלי קולי קולות, מחמת חשש עין הרע ח"ו,  
אבל כשברכת ה' נראתה בבטן האשה שמח בעלה שמחה  
גדולה ולא יכול עוד הצפינה. וישמור את אשתו מכל משמר, וכאשר קרבו  
ימיה ללדת, הומין כל טוב שבעולם והביא שתי נשים כשרות לביתו,  
והיו יושבות ובוררות קטניות לליל „שלום זכר“ ולמהדרין מן המהדרין  
הכין גם פולים ושכר רב הביא ממרחקים אשר שם השכר הטוב, ורק  
כדי לצאת ידי חובה לבלי להביא עליו חמת המוכסן של בית השכר  
בבוצץ, קנה גם מידו במיטב כספו את השכר הקלוש שאינו ראוי אפילו  
לברכה. ונושאי הסבל יצאו ביד רמה ויביאו על שכמיהם את השלחנות  
הארוכים והכבדים אשר בבית המדרש הישן, ורבים ממשפחת האיש  
הנ"ל הלכו אחריהם, והתינוקות אף הם עזרו כפי מדת יכלתם וימשיכו  
בידיהם הנפוחות את הספסלים אל מקום השמחה, ורקינים  
קלועים כעין הקשת הכינו בשביל תינוקות של בית רבן  
אשר יבואו לקרות את שמע בליל שמירת הולד. ועל  
כולם עלתה הסעודה הגדולה אשר הכין האיש  
לכל עניי העיר וגם בעד עניי המדינות  
אשר יבואו מן הסביבות —  
ואם הבן שמחה. לשמחה  
מה זו עשה? והיא  
לפתח הטאת  
רובצת.





---

פ ר ק ר ב י ע י



בכדי חנטו חנטיא וספרו ספדיא. זיוונין של מעלה. ישקיף  
בראיה חושית על הערב ויהי לילה. פגע בו עני ודרך  
קשתו ומנשה חיים שב על עקב בשתו.

---

---

כי פועל אדם ישלם לו. (איוב לד.)  
גוף העובדא דעביד משלם לו. (זוהר.)

---

ומנשה חיים הלך בוצצה כי אמר מנשה חיים בלבנו: מה תקותי כי  
איחל? הלא בין כה ובין כה מנעני אלקים מעושר, ולמה  
אשכית בנכר שנותי וימי יסעו, לא יראו טובה. אהה, נכובה נכובה  
תוחלתי ותקות ישועתה אין, על כן אלכה ואשובה אל ביתי וגדוד לא  
ארחיק עוד, הלא טוב כי תבלה קריינדיל משארני ימיה ביהדות כפי  
שרשום למעלה, ואני כאשר אבדתי אבדתי! ככה דבר מנשה חיים  
ומנוחתו שעתה, כי תקפו אותו געגועיו אל גות ביתו ויבו בעיניו מאד  
כל אשר עשה, כי השאיר אותה לאנחות בעירום ובחוסר כל, ולא יכול  
עוד להרים ראש עד שפרש לדרך וחזר לבוצץ.

הנבון ישכיל לדעת את המית לב מנשה חיים בראותו כי קרוב הוא  
אל מחוז הפצו ואל העיר אשר אליה תשוקתו. ובראותו את  
ההרים הרמים ואת הגבעות הנשאות אשר מסביב לה ואת הנדר  
שמריפ"א מתאבק בעפר רגליהם ותפעם רוחו בקרבו ולא יכול ללכת  
עוד. ויתקע את מקל גודויו וישלך לארץ תרמילו וישכב על תלולי  
הדשא תחת כיפת צללי העצים הרעננים, כי אמר: אנוח מעט ואחליף  
כה. ככה שכב כמה ששכב והיה משומט בדעתו אנה ואנה, והחמה  
שוקעת במערב, ועבים יגביהו עוף ושחקים לארץ יפולון וכנפי הרוח  
יעלעלו את שמורות עיניו ובית קמן יחזה, שם אשתו עומדת יד דרך  
מצפה כי לבה חרד עליו. דלת חדרה פתוחה, והיא קמה באנחה, תניח  
מידה פוזמקה לערוך ארוחת ערב. ומנשה חיים יבוא בלאט מבעד  
הפתח הפתוח ושומע אין לו, יגש עד החלון, יכוף ראש ויטול גרב  
על מחטיו. מי נשא פוזמקי, מי נשא פוזמקי, אשתו תשתאה, שואלת,  
הן לא היה בזה אדם ולא עבר פה איש? ומנשה חיים לא יכול עוד  
לעצור

לעצור ברוחו כי שמע קול אשתו מדברת אליו. הוי, מה רבו מחטיך, קריינדלי, יאמר מנשה חיים במתק שפתיו, ראי הנה מחצתי את ידי! והמון רחמים רבים מעטרים את נפשו הנוגה: היא שעמלה כל ימיה בחנות, היא שנשאה תמיד בעול, היא שפרנסה אותו ימים על שנה ולא הרתרה אחרי מדותיו וכאשר באה עת פקודתו להביא ממרחק לחמם התאכזר עליה כעורב ולא שלח לה מחית נפשה, ובשובו והנה ידיו ריקות וכל אשר קבץ על יד הוציא למלאות תאותו יין.

הוא עם בוצץ והיום רד מאוד ויבוא עד ירכתי העיר אשר שם ישכנו הנכרים, וידע כי קרוב הוא מאוד אל העיר, כי עלה עשן באפו וריח בליל חזירים במחילה. ובאמת בכח הבחנתו הבחין כמה בתים וצמצם ראייתו והבחין בין בית לבית ובין גן לגן, ובכח זה גודרו והלך בזריוות יתירה עד שנתעוררו הכלבים בשכונת הגויים לקול שעטת צעדיו. וכלב גדול קפץ עליו, עד שפרחה נשמתו כמעט מפחד, אך השי"ת סיבב ברחמיו שהכלב לא עשה לו כל רע רק התאבק בעפר רגליו ולקק את בגדיו במין געגועים וריצוי כאילו מכיר הוא לו מתמול שלשום. ומיד התחילה מתנוצצת הארה במוחו ואמר: ודאי מכיר אתה לי תכשיטי, כמה פעמים נגפתי כאן את רגלי לגבות חוב מרבונך! ומנשה חיים החליק אותו בכנף בגדו, הן לשם חבה והן לזרוז על ההליכה והתחיל מחשב חשבונו של עולם הזה, היינו כמה חייב הערל וכמה החזיר ואם עדיין הוא קונה סחורתו אצל קריינדיל טשארני. באותה שעה קיבל מנשה חיים על עצמו שלא להתרשל בגביית חובות, כדרך שהיה מתרשל קודם, ולא להתבייש לתבוע ממונו ממי שהיב לו. והשיב לעצמו: מה אני שפשטתי ידי לצדקה, לממון שלי לא כל שכן! והעלה על לבו היאך יצא מחנותו הדור בלבושו והיאך יבוא אל פלוני וירמו לו בדברי חו"ל: פריעת בעל חוב מצוה! ויוציא כל חוב מחייב וישא

וישא ויתן באמונה בממון שלו ושוב ישוב אל מעמדו הראשון. אך מי יודע אם עמדה קריינדיל משארני בנסיון שלא למכור את השמריימיל שלו ולחללו על מעות ויהא מוכרח לעשות שבתו חול ולחבוש ספודי"ק ח"ו כדרך הפחותים שבישראל שאפילו קוראים אותם לעלות לתורה רק בשם „חבר“ קוראים אותם. וקריינדיל משארני הלא תכסה פניה מבושה, וגורל הרחמנות בזה תקצר היריעה מהכיל, אך בהשי"ת שם מבטחו והמשיך כמה פעמים: לישועתך קויתי ה'!

ואולם בלכתו נפל רוחו בקרבו כי כל מי שפגש לא הכירו כמאמר: מזור הייתי לאחי, ואם דרש בשלום איש נענה בשפה רפה, ואפילו שומר השער לא שת לבו אליו. ויאמר מנשה חיים: לולא הכרתי את האנשים האלה כי אז האמנתי כי לא זו הדרך ולא זאת העיר בוצץ! ויפלא בעיניו מאד מה זאת? אפשר נשתנה במשך זמן מועט שכזה עד שאין מכירים אותו! הרי עדיין לא עברו חמש שנים מיום שפרש מעירו. ואפילו מיום שגבה שומר זה מכס ממרכבתי בצאתי מיזלוביץ לבוצץ לקדש את קריינדיל משארני אשתי כלום כמה שנים הם? דומה שעדיין שקועות בארץ עקבותיה. ויחם לבו בקרבו לזכר היום ההוא, והלצת הבדחן הקיפה פתאום את לבו: חוששני ר' מחותן שכבר העמידו את החופה בלי חתן דגן! אך מנשה חיים גרש כל מחשבת עצב מלבו ואמר: גם זו לטובה, כי מי יראה אותי ראשונה בשובי אל עירי? — הלא קריינדיל משארני! אמנם פתאום השך אור נפשו וענני דמיונות כסו את נגה שכלו: מה יהי אם אף היא לא תכירהו מרוב יגונה ומכאוב לבה! עזבתי את ביתי, נמשתי את אשתי ולא השמעתי ממני דבר וחצי דבר, אך הנעשה אין להשיב ועתה מנשה חיים שא רנליך ולך! ככה שח מנשה חיים עם לבבו וילך הלך ולכת הלאה עד שעמד ברחוב העיר.

וברחוב נשים עומדות על פתחיהן ומשפרות את בניהן, ועדת עולי ימים ימהרו, ירוצו ברננה וריש דוכנא הולך לפניהם לנחותם הדרך לבית יולדת לפרום את שמע בליל שמירת הולד. שלא מדעת בקש מנשה חיים לילך אחריהם להשיב שם את נפשו בפרוסת עוגה וכוס י"ש, אבל תוך כדי רגע נזכר מה הוא כאן והחליק את זקנו וסידר את פאותיו והוציא מטפחתו מכיסו כדי לקנח את זיעתו ממצחו ומתוך כך משש את הקמיע אשר קנה לעוצר רחם ר"ל, וכאן נצטער על שום שלא החליף את בגדיו ונשה טובה ולא הלך למרחץ ולא חפף פאותיו וזקנו ולא תיקן אפילו את כובעו, וכי כך בר דעת חוזר לביתו? אבל היכן יושבת היא? אפשר עדיין במקום שעובה? הרי יכול לשאול! אבל כיצד? היכן דירתה של אשתו של מנשה חיים? מי יודע אם לא נשכח כבר שמו מבין החיים.

אותה שעה ראה אדם אחד מהלך כנגדו, נתחלחל מנשה חיים ולא ידע מה זה ועל מה זה, ולא שאל מנשה חיים את האיש ולא אבה לבוא אתו בדברים. והאיש נמנם לו ברכה: „... ערב!“ השיבו מנשה חיים ברכה ואמר: „מה רצונו להגיד?“ השיב לו האיש: „מה שהיה להגיד הגדתי!“ „היינו?“ — „... ערב!“ „נפלא!“ ומנשה חיים אמץ את לבו ויאמר: האם לא תדע לך ר' קרוב איפה קריינדיל משארני יושבת? קריינדיל משארני החנונית אשתו של מנשה חיים הכהן מיזלוביץ?

וההלך נתן ידו על שכמו וחבטו מתוך חבה יתירה ואמר: אם כן למה זה אתה שותק, רבי קרוב? הרי דרך אחד לנו, לכו ונלכה! הלילה הזה ליל שמירת הולד אצלה ומחר ברית מילה, סעודה גדולה הכין בעלה לעניים; עין לא ראתה כמותה! ומנשה חיים נגרר אחרי

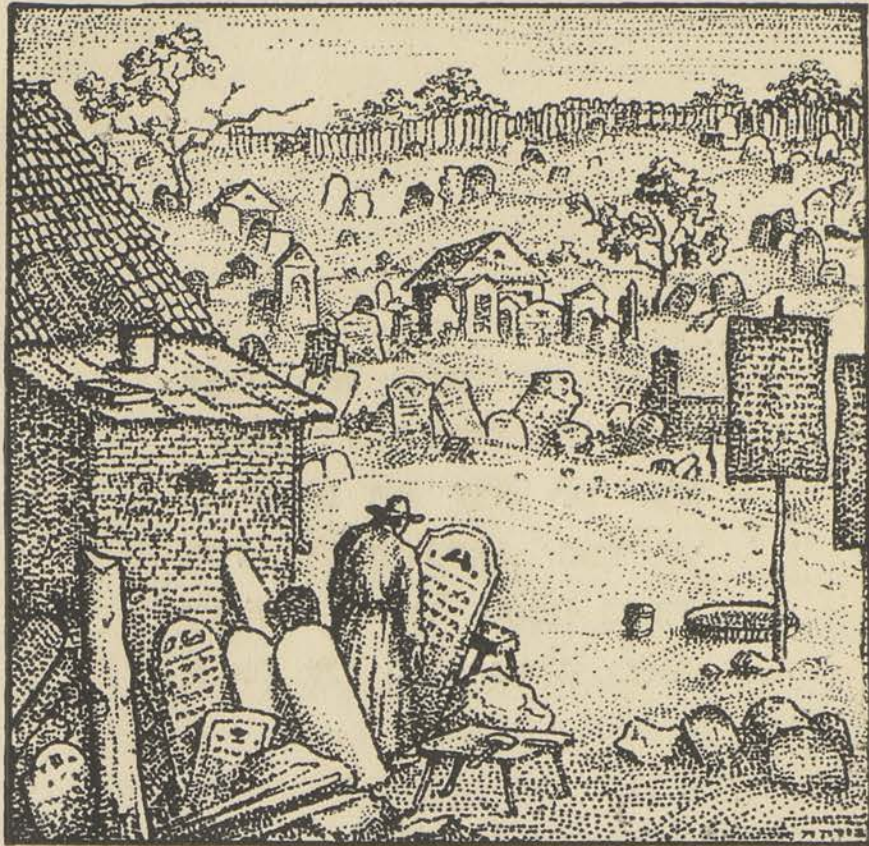
אחרי ההלך כמה פסיעות, אך לפתע פתאום נרתע לאחוריו, הקבצן  
 גשתומם למראה עיניו וחשב מי יודע שמא אחוז בולמוס. ומיד פתח  
 אזור מתניו והוציא לו מחיקו מלא חפניו פולים ומיני קמניות מעוכים  
 ונתן לו להשיב נפשו ואמר: ראה זה מצאתי מה שנגזתי לי מסעודת  
 שלום זכר, הרחב פיך ואמלאהו!

ומנשה חיים נשאר כאבן דומם כי הגיד לו העני את כל אשר נעשה,  
 וכאשר ראה מנשה חיים כי יחידי הוא ואין האיש אתו השיב  
 פניו אחור ושב כלעומת שבא. ופתאום התחיל רץ בכל מאמצי כתו  
 עד שכשלו רגליו ונפל מלא קומתו ארצה, ועיניו פקוחות בחוריהן,  
 שלופות כלפי עיר מגורי קריינדיל משארני אשתו. מה אעידך,  
 מה אדמה לך, מה אשוה לך מנשה חיים אחי? —  
 לאדם שנשרה עינו פתאום ועדיין נצחה מפרכסת  
 לפניו. ופתאום התפרץ מנשה חיים בבכי  
 ויבך דמעותיו הראשונות לאסונו  
 הגדול והנורא עד שנרדם  
 בשנת מנוחה נסתר  
 מעין איש בצל  
 עצבונית  
 הדרך.





ס ו ק ד ב ר



מנשה חיים טרף תייו מן העולם ולא אסרה על בעלה.  
אדם מפתחותיו בידו ומשל נעלה. עשתנותיו חתים  
ונכשלים ויזכור יום המיתה. וכל מעשי תקפו וגבורתו  
בזה הפרק איתא.

---

אשרי נשוי פשע כסוי חטאה  
(תהלים ל"ב). אשרי אדם שפנעו  
בו יסורים ולא קרא תגר אחר  
מדת הדין (פסיקתא). ואמר רבי  
יהושע בן לוי כל השמח ביסורין  
שבאין עליו מביא גאולה לעולם.

---

הבוקר טרם אור ומנשה חיים קם מעל משכבו וידע את כל אשר  
נעשה, ויתן ידו על לבו ויועק זעקה גדולה ומרה: קריינדיל  
משארני! אך אל קריינדיל משארני לא שב מנשה חיים ועוד הוסיף  
נדוד. כי אמר בלבו: מה תקותי כי אֶיִחַל? הן גם כי אשובה אליה  
מה אועיל? כי כהן אני וקריינדיל משארני אסורה לי לעולם, וכל  
הצפיות אך הבל המה ופתחי תקוה נסכרו, אפס אשביתה מנוחתה  
וברכה לא אביא לנו. וילך ברוב יגונו ויט שכמו לסבול ולא החציף  
כלפי מעלה, והצדיק עליו את הדין: מסתמא מה' יצא הדבר וגם פרי  
בטן לא מנע אלקים ממנה אשר לא היתה כזאת כל הימים שהיתה  
שרויה עמו בכשרות. אך על זאת היה דוה לבו, על זאת חשכו עיניו  
על העבירה הגדולה שקריינדיל משארני שרויה בה עד שקצרה נפשו  
להמשיך חיותו בעולם. רק כשלבנו נטרף מחמת רעב קם ופשט יד,  
ריחמו עליו ונתנו לו — קבל את הנדבה וקנה לחמו בצער. לא נתנו  
לו, לא זלזל בחרופים וגדופים וקיבל מרירותו משלם. וחישב: מסתמא  
מן השמים מעכבים להכשל בעני שאינו הגון שכמותו עד כי בוש  
מפני האנשים ומפני עצמו ומפני קונו ומפני העבירה הגדולה והנוראה  
שכרוכה אחריו, והיה יושב ומתענה ומזמר שבחי תהלים בדביקות נפלאה  
ומוכיח נפשו ומכלימנה וצִוּחַ בקול מר מעומק הלב וצועק: אני עוכר  
ישראל בחטאי. „כל המתביש על דבר עבירה, אמרו חז"ל, מוחלין לו  
עוונותיו“ אבל כלום למחילה הוא מצפה? איככה יערב לו שכרו בנן  
עדן בשעה שקריינדיל משארני כבושה בניהנם. ומדי זכרו זאת, אפילו  
היה קורא בתהלים היה פוסק, כי אמר: אחטא ולא אשוב אליה; אחטא  
ולא אשוב אליה, שאולה ארד, ושם אפגוש את הקבצן שפיתה אותי  
למכור את המכתב ואנקמה את נקמתי ממנו.

אמנם

אמנם לפעמים לפת אותו הרצון העליון לעלות לצדיקי הדור אולי יש מרפא, אלא שחם על כבודה ועל כבוד זרעה כי יוציאו אותה מבעלה בחרפה ויעשו את בנה ממור ואחו בפלך השתיקה וחיסך עליה ולא פירש גנותה, והיה דוחה עצמו לומר שוגגת היא, ואם יש בה עון ונשא הוא את עונה. ומוטב שיעקר הוא משני העולמות ואל תתחלל קריינדיל טשארני. ויאמר מנשה חיים בלבנו: למה לי הצדיקים, מה יושיעוני אלה? הן גדול עוני מנשוא ולקריינדיל טשארני לא אועיל, אלכה לי באשר אלך ואבכה על ימי ושנותי. וילך ביער בין האילנות ולאור הלבנה אמר שירות ותשבחות תהלות אלקי יעקב בבכיה ויללה גדולה עד למאוד כי פחד לשבת בבתי כנסיות ובבתי מדרשות שמא יכירו בו. ובעיקר שם משכבו בבתי הקברות ונעשה שכן לעפר בחייו עד כי יחמול עליו השי"ת וינאלהו מעולם מלא פגעים רעים. כן הלך האיש ברוב יגונו ומסר נפשו לה' בעבור חטאותיו העצומות והגוראות, לא נתן שנת לעיניו ולא אכל לחם עד שהושחרו שניו מתעניותיו.

אבל כשזכר בקריינדיל טשארני שרוחה לה שעתה ולעת זקנתה היתה לה הצלחה ויונק משתעשע על שדיה ועתידה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים ולא יבואו עוד אתרים לחלל את כבודם עברה עליו רוח הרוחה ותנחומין וצערו היה נשמט מאליו והיה בוכה מתוך רחמים בלי שום פתח חרטה שחפה על אשת נעוריו.

אמרו חז"ל: „אפילו אבן הוא נימוח“. כל שכן „אדם ילוד אשה קצר ימים ושבע רגו“. ובאמת לא היו ימים מועטים עד שנחלש מנשה חיים ביותר מתענועי נדודיו ולא היה ביכולת ממש לזווג כדי פסיעה. ועל זה שמח מנשה חיים כי ראה שמיתתו קרובה וקברו פתוח לפניו. משל משלו חכמים בבעל בשר שהיה רוכב על החמור, חמור

חמור מצפה אימת ירד ממנו והוא מצפה אימת ירד מעל חמורו. כך  
 מנשה חיים מצפה אימתי יגאלנו הקדוש ברוך הוא מנפשו ונפשו מצפה  
 להגאל מן החטא. וכאשר ראה מנשה חיים שבאמת הריהו הולך ומת,  
 וכל עצם חיותו בזה העולם אינו אלא מין התרגלות משונה למיתה —  
 נכפלה שמחתו כי הנה ימים באים וקריינדיל טשארני תגאל מן  
 העבירה. ומכאן ואילך הבליו על יגונו קצת ונתחזק קצת ולא היה  
 מתיאש לחלוטין מן התשובה והיה הולך מעיר לעיר ומבית עולם לבית  
 עולם ולא היה מתחכם על מדותיו של הקדוש ב"ה. והגם שמלטולי  
 הדרך לא היו עוד לפי כחו והדרכים בחזקת סכנה היו מפני חיות  
 רעות ושודדי לילה היה יוצא לדרך דוקא בחשיכה. מה לי סכנה!  
 מה לי מיתה! עבירה גרועה מן המיתה! ולא עוד אלא שהמיתה  
 ממרקת את החטא. הקיצור, כך היה מהלך לו ממקום למקום, עד  
 שבא למקום אחד ועלה לבית הקברות וישב שם כדרכו מרוחק קצת  
 מן הקברים בין שברי המצבות ומחמת רפיון כחו היה מוכרח לעצור  
 עצמו שם יותר מן הרגיל.

ושומר בית הקברות ראה את מנשה חיים ואת עצבון רוחו וישא חן  
 וחסד לפניו מכל העניים ונהנה מצניעות מעשיו ונצטער מסבל  
 יסוריו. כי הן מי ומי הן העניים הבאים להתגורר בבית הקברות? כל  
 צרוע וכל זב וכל נגוע, קבצנים חצופים מחוצפים עזי פנים ומרי נפש  
 וזה העני מתנהג בשתיקה או נאנת ממרירות לב, ויתן לו גם מפתו  
 הדל לאכול וילדיו היו מלקטים שומים מבין אותיות המצבות אשר ישימו  
 הנשים הבאות להתפלל על קברי אבות ולפתו את פתו. ומנשה חיים  
 היה זור כנגדו קצת, כפי מדת כחו ויכלתו, היינו להסיע אבן ממקום  
 למקום ולגול מצבה, גם מנכש הקוצים סביב שדה הקברות ומבריא את  
 החזירים וכאשר נפקד המלשין בעיר ומת בחטאתו, או אחד מישראל  
 שנכנסה

שנכנסה בו רוח שמות ואבד עצמו לדעת ר"ל וחפרו לו קבר אחורי הגדר לכסותו בלילה, והנה נתעכבה הקבורה אם מצד המשפחה שערערו על הביוון אם מטעם המלכות והשרים עד חקור דבר, ואדם אין ללון בקבר הפתוח, כי מי יטמא גופו לשכון בקבר אשר בו יקבר קבורת חמור פושע ישראל — היה מנשה חיים מקבל עליו באהבה ללון שם כאילו מטעימו הקדוש ב"ה המיתה בעולם הזה לסלק החטא מאשת געוריו. ולמחר כשהגיע שעתו לקום וראה שהוא חי וישראל וישראלית באים מחמת חייו לידי איסור חמור כל כך היה מקבל מרדות לבו בהכנעה ומעלה על לבו קיצור כחו איך נפשו נפטרת מאבר זה ואח"כ מאבר אחר ומסתמא לא יהיו ימים מועטים עד שימות לגמרי. ובאמת מעין נבואה גזרקה מפיו שכבר היה מלאך המות כרוך בעקביו. ומנשה חיים נשאר באוהל על יד בית הקברות ולא יצא משם לעולם.

ויהי היום ושומר בית הקברות עומד אצל מצבה אחת גדולה ונאה ומתעצם לעשותה בתכלית השלימות. ומה נשתומם מנשה חיים כאשר ראה את שמו תרות על המצבה, וכפים לה פרושות למעלה ככהנים בדוכנם. ויאמר מנשה חיים בלבו: שתי תמיהות יש כאן! אחת מנין לו לשומר זה שמי ושם אבי והשנית במה זכה פושע שכמותי להנאות עצמותיו במצבה יקרה כל כך! ואולם הנעת האבר הכבד שבאבריו יותר קלה היתה לו מהנעת לשונו, והניח דעתו שמסתמא רעיון רוח הוא או דמיון ח"ו ולא שאל מה זאת ובכדי שלא ירגיש השומר שיש לו כאן תמיהות מיד הפליג פניו הימנה והחזיר עיניו בכיוון כלפי ילדי השומר השוכבים בארונות של מתים ומשתעשעים במחבואים ומחקים יללת אם שכולה ומשוגעת שבאה להרוות את קבר בנה מחלב שדיה. ואולם השומר הרגיש כי דבר מה ממון בלב העני הזה ובאשר כל ענין המצבה יוצא מידי פשוטו חשד שיש להעני איזו שייכות לענין המצבה

המצבה. אך סוד האמת שמבריק לעתים אצל האדם הבינוני נדחה על הרוב מכמה וכמה מיני ספיקות. מכל מקום לא קיפחו בשאלות ולא דחק עליו לומר לו מה בלבבו, כי אלם צערו ועצבון רוחו נגעו עד לבו עד כי החל למנוע עצמו מלהטריחו בכל דבר עבודה, ואף עתה כאשר רצה השומר לגול את המצבה ממקומה כדי לחרות בה יום ושנה שמת המת לא הטריח את מנשה חיים ויצא לחוץ למצא איש אחר. ויבט השומר מאחריו והנה מנשה חיים עומד כאבן דומם ואינו מפליג עיניו מן המצבה ויבן כי לא דבר ריק הוא. אבל מה יעשה לאיש אשר שומר פיו ולשונו. ויאמר: אפתח לו, אולי לא יבלום שפתיו מן הדיבור. ומיד התחיל השומר מסיח כאדם מסיח לפי תומו:

לפני כמה ימים באה אצלי אשה אחת לבושה כאחת הנגידות ושאלה: מנשה חיים היכן קבור? מנשה חיים הכהן מבוצץ? וצא וחשוב שמנשה חיים זה אינו אלא אותו קבצן מת שמצאוהו לפני כמה שנים מת בבית המדרש כימים אחדים לפני יריד לשקוביץ ובצלחתו המלצת הרב מבוצץ. וכאשר הראיתי להנגידה את קברו שפכה עליו דמעות כמים. מסתמא קרוב הוא לה, שאר בשר. ואת האבן הזאת הקדישה לו למצבה.

והשומר פסק קצת בדיבורו והמתין שכאן יהא מנשה חיים פותח. ואולם מנשה חיים ישב לו במקום שישב ומלה אין בלשונו ודומם הוריד ראשו למטה וכבש שתי עיניו בקרקע ודמעות התחילו מפעפעות בעיניו ויורדות על לחייו הקודרות כשני צינורות מים ובחגוי שפתיו שהיה מקנן בהם היגון נעורה בת שחוק שלא חננה את שפתיו מיום שנמלט מעירו ללכת בדרך לא ישוב והיתה מתרוה מטללי עיניו. והי כאשר ראה השומר את מנשה חיים בוכה ושחוק וישאל לו לפשר הדמעה ולשחוק מה זה עושה. ומנשה חיים מחה דמעתו וכבש את שחוקו

שחוקו והוציא אנחה שוברת לב ולא ענה דבר. ויאמר לו השומר: ר יהודי אל תאמין כי עיני אך למצפוניך ישורו למלאות נפשי סודיך, חי ה' וחי נפשי כי יסודיך נגעו עד לבי ואין בי כח עוד לראות תחלואי נפשך. אמנם לה' הישועה אך אולי אוכל גם אנכי להושיעך ברב או במעט או בעצה טובה כפי מדת יכלתי. ויען מנשה חיים את השומר ויאמר: חוטא אני בחיי ולמה אחטא אף בשעת מיתתי, ואם אמרתי אספרה, לי לא אועיל וחי אחרים אקפח ולמה יבקש מעלתו ממני דבר אשר לא הוא? אך בראות מנשה חיים את פני השומר והנה כסו יגון נתחזק על רצונו. והשומר נשבע לו בנקיטת הפץ כי ידום כקבר ולא ישמיע אפילו רמו קל. ויאמר מנשה חיים: אולי הוא מן השמים שאנלה לכם היום מה שלא גליתי לשום אדם ופירש לפניו שיחתו ושח לו כל אותו המעשה היאך שהמר לו שדי מאד והיאך שהלך אחרי עצת אשתו והיאך שנטל מכתב ההמלצה מיד רב העיר והיאך שחזר במדינות וקבץ קצת כסף ולימים כשנתן לבו לפקוד את נוהו, הקרה לו מזלו הרע קבצן אחד ופתה אותו על דבר עבירה, ומכר לו את ההמלצה בכסף מלא, ונתן דעתו לנסוע ליריד שבלשקוביץ ולעסוק בפרקמטיה בסרם ישוב אל ביתו ושם שתה לשכרה ונגנב כל כספו והציגוהו ככלי ריק, חשב בנפשו איך ישוב כן לביתו וחזר לחזור על הפתחים, ולאחר כמה וכמה זמן שב לביתו ושמע שנחשב בין המתים ואשתו היתה לאיש אחר וראתה חיים של נחת — הנה שב כלעמת שבא שלא להפריע שלום ביתה ויחדש נדודיו כקדם, ויהי נודד בין החיים והמתים, ושוב אין לו מנוחה לא בעולם הזה ואף בעולם האמת אינו מצפה למנוחה.

ומנשה חיים חשב כמה אפשר היה שלא היה נעשה מעשה. אבל מיד נזכר שמה שעשוי עשוי וכבש אנחתו בשחוק קל וחמר לעצמו בקולו הצרוד פסוק אחד מתהלים: תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו



שובו בני אדם! וכאשר ראה מנשה חיים כי נתבהל השומר מאד ובא  
בטרוניה על מדותיו של הקב"ה חשף את זרועו וחזר ופתח: באמת  
אמרו חכמים העולם הזה כל מה שנברא בו יורדין לשאול! אבל חלילה  
להתרעם על מדותיו, כמו שכתב השל"ה הקדוש: דעו בני שהמפתחות  
מסורים בידי אדם ויש בזה סוד כמוס כי ממש בידי האדם נתונים נתונים  
הם המפתחות החצוניים והמפתחות הפנימיים! ויפה אמרו חכמינו ז"ל  
במדרש: אשרי אדם שעומד בנסיונו שאין אדם שאין הקדוש-ברוך-הוא  
מנסה אותו. מנסה לעשיר וכו' ומנסה העני אם יכול לעמוד ולקבל  
יסורים.

מנשה חיים כלה לדבר ושניהם הבינו מי האשה שבאה להעמיד מצבה  
למנשה חיים כי קריינדיל טשארני היא אשר היתה אשתו לפנים.  
ומכאן ואילך לא דיבר מנשה חיים דבר, רק חיוק לבו באלקים בשארית  
כחו. ולעתים היה עוזב את מקומו והולך על יד גדר בית הקברות  
לראות מרחוק קברו של אותו קבצן מנשה חיים המדומה. זהו שהסיתו  
לדבר עבירה, זה שנמל את אשתו הימנו וכרת שמו מישראל לעולם!  
ואש נשקה בעצמותיו! ומיום ליום היה גופו הולך וכלה עד שנפחה נפשו.

והשומר שבקי היה באותו מעשה שספרנו לעיל יודע היה להעמיד  
את המצבה לראוי לה ויתן שם ושארית בישראל למנשה  
חיים הכהן שהלך ערירי. ובבוא יום הכסא עמדה  
קריינדיל טשארני על קברו של מנשה  
חיים ודמעותיה ננערו  
לעפרו. תנצב"ה  
תם.

## לוח ראשי התיבות

אב בית דין	אב"ד
ברוך השם, ברוך הוא	ב"ה
בוהר הקדוש	בוה"ק
השם	ה'
הבא עלינו לעובה	הבע"ל
הבעל שם טוב	הבעש"ט
הנוכר לעיל	הנ"ל
הקיסר ירום תודו	הקיר"ה
ודי לחכימא	וד"ל
וכולו	וכו'
ועל כן	וע"כ
ועל פי	וע"פ
זכותו יגן עלינו	זי"ע
זכרונו לברכה	ז"ל
זכרונו לחיי העולם הבא	זלה"ה
חס ושלום	ח"ו
חכמינו זכרונם לברכה	חז"ל
ימח שמו	ימ"ש
יכוננה עליון אמן	יע"א
יתברך	ית'
לפרט קטן	לפ"ק
מורנו ורבנו הרב רבי נחמן	מוהר"ן
עליו השלום	ע"ה
עין שם	עי"ש
על ידי	ע"י
קהלה קדושה	ק"ק
רבי	ר'
רבתינו זכרונם לברכה	רב"ל

על	ת	ו	כ	ן:										
ט	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	פרק ראשון
לו	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	פרק שני
סז	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	פרק שלישי
עט	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	פרק רביעי
פו	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	סוף דבר

ב ה ו צ א ת נ ו י צ א ל א ו ר :

„גבעת החול“

ספור מאת

ש י עגנון

JÜDISCHER VERLAG/BERLIN.

Druck von W. Drugulin, Leipzig.







